

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Petra Goleš

**NOVOUSTANOVLENE STRANKE –
IZZIVI IN PREŽIVETJE
(primer Stranke mladih Slovenije)**

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Petra Goleš

Mentor: doc. dr. Jernej Pikalo

Somentorica: doc. dr. Alenka Krašovec

**NOVOUSTANOVLJENE STRANKE –
IZZIVI IN PREŽIVETJE
(primer Stranke mladih Slovenije)**

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

Hvala mentorju in somentorici za strokovno pomoč in veliko mero razumevanja.

Hvala domačim, ker mi vedno tako preprosto zaupajo in verjamejo vame.

In hvala Dušanu, ker mi zna nadeti krila.

“Ni pomembno, kako hiter si, pomembno je, da se ne ustaviš.”
Konfucij

Novoustanovljene stranke – izzivi in preživetje (Primer Stranke mladih Slovenije)

Diplomsko delo se osredotoča na organizacijski vidik proučevanja političnih strank in vpliv razvoja in utrjevanja strankine organizacije na njeno preživetje v političnem prostoru. V tem kontekstu kot pomemben dejavnik izpostavlja proces institucionalizacije, ki predstavlja ključni element med organizacijo in njenim okoljem, ter med drugim vpliva tako na notranjo dinamiko kot zunanje delovanje stranke. Ker so politične stranke edina vrsta organizacij, ki v volilni areni tekmujejo za volilne glasove, pomeni preživetje stranke predvsem preživetje v smislu uspešnega izida volitev. Zato se morajo v primeru pojava sprememb v volilni areni, ki lahko močno vplivajo na volilni izid, uspešno prilagoditi. Diplomsko delo poskuša preko proučevanja organizacijskega razvoja novoustanovljene stranke (Stranke mladih Slovenije), vse od ustanovitve pa do njenih drugih parlamentarnih volitev, ugotoviti, ali je izguba volilnih glasov oz. neuspeh na volitvah tudi pri omenjeni stranki pogojen z njeno stopnjo institucionalizacije in neuspešno prilagoditvijo na pojav novega izziva v volilni areni.

Ključne besede: Politične stranke, Stranka mladih Slovenije, organizacija strank, volitve, Slovenija.

Newly Formed Parties – Challenges and Survival (The Example of Youth Party of Slovenia)

This thesis focuses on the organizational aspect in research on political parties and examines how development and consolidation of party organization effects the party survival in political space. A process of institutionalization is emphasized in the study, as it plays a considerable factor between organization and its environment and has an important effect on the party's internal dynamics and external activity. For political parties are the only organizations that operate and compete for votes in the electoral arena, their survival indicates the survival in sense of successful electoral outcome. When change in electoral arena occurs, this has a significant effect on voting behaviour and political parties themselves. Through research of the organizational development of a newly formed party (Youth Party of Slovenia) from its formative phase up to its second parliamentary elections, this thesis tries to ascertain whether the substantial loss of votes was correlative to the degree of institutionalization of the party and its failure to adapt to the emergence of a new challenge in electoral arena.

Key words: Political parties, The Youth Party of Slovenia, party organization, elections, Slovenia.

KAZALO

Kazalo grafov, slik in tabel	7
Seznam kratic	8
1. UVOD	9
2. POLITIČNE STRANKE KOT ORGANIZACIJE	13
3. ORGANIZACIJSKI RAZVOJ POLITIČNIH STRANK	17
3.1 Nastanek stranke in model geneze	20
3.2 Institucionalizacija	24
3.2.1 Merjenje stopenj institucionalizacije	27
4. OKOLJE IN PRITISKI	33
4.1 Strategije prilagajanja in organizacijske spremembe	36
5. RAZVOJ IN ADAPTACIJA SMS	41
5.1 Kratek oris delovanja stranke	42
5.2 Strankin razvojni model	44
5.2.1 Model geneze	49
5.2.2 Institucionalizacija	53
5.2.2.1 Določitev stopnje institucionalizacije	57
5.3 Pritiski iz okolja	63
5.3.1 Notranje okolje	63
5.3.2 Zunanje okolje in strategije prilagajanja	67
6. SKLEP	72
7. VIRI	75

Kazalo grafov, slik in tabel

Graf 5.2.2.1: Volilna naklonjenost SMS

Slika 3.1: Idealni razvojni model političnih strank

Slika 3.2.1: Vpliv genetičnega modela na institucionalizacijo

Slika 4.1.1: Prikaz preoblikovanja organizacijskega ustroja stranke

Slika 5.2.1.1: Genetični model SMS

Slika 5.2.2.1.1: Organizacijske pozicije moči

Seznam kratic

AS	Aktivna Slovenija
DeSUS	Demokratska stranka upokojencev Slovenije
DZ	Državni zbor
EFGP	Evropska federacija Zelenih strank
GSM	Gibanje slovenske mladine
LDS	Liberalno-demokratska stranka
LMS	Lista mladih Slovenije
LO	Lokalni odbor(i)
MO	Mestni odbor
NATO	Organizacija severnoatlantske pogodbe
SD	Socialni Demokrati
SEG	Stranka ekoloških gibanj
SEM	Skupina za enake možnosti
SNS	Slovenska nacionalna stranka
SMS	Stranka mladih Slovenije
ŠOU	Študentska organizacija Univerze v Ljubljani
ŠOUM	Študentska organizacija Univerze v Mariboru
ZSMS	Zveza socialistične mladine Slovenije

1. UVOD

Slovenija sodi med mlade demokratične države, kjer je volilni in strankarski sistem s strankarskim okoljem že relativno stabiliziran, čeprav ga še vedno ne moremo primerjati s starejšimi zahodnoevropskimi državami s tradicionalno demokratično politično kulturo. Strankarski pluralizem ter proporcionalni volilni sistem dopuščata volilno tekmo velikemu številu političnih strank in producira možnost, da se v državni odločevalni organ prebije tudi kakšna izmed majhnih, novoustanovljenih strank. V slovenskem političnem prostoru se je to zgodilo vsaj trikrat; na državnozborskih volitvah leta 1992, ko je dvanajst mandatnih mest pridobila Slovenska nacionalna stranka (SNS), leta 1996, ko je volilni prag prestopila Demokratična stranka upokojencev Slovenije (DeSUS), ter na državnozborskih volitvah v letu 2000, ko je za presenečenje volitev veljala Stranka mladih Slovenije (SMS). Takšni parlamentarni preskoki so med politologi vzpodbudili marsikatera vprašanja vzrokov nenadne povečane podpore, ki naj bi bili med drugim povezani tudi z lastnostjo predhodne politične čistosti. SNS in DeSUS sta množico pripadajočih volilcev in s tem status parlamentarnih strank obdržali do danes, medtem ko je SMS na svojih drugih parlamentarnih volitvah na katerih je sodelovala, v letu 2004 doživela poraz in izpadla iz zakonodajnega organa.

Poraz na volitvah nekatera druga diplomska dela povezujejo z neuresničenimi predvolilni obljubami in posledičnemu povečanju nezadovoljstva volilcev, vendar se nam na tem mestu poraja vprašanje, ali je to sploh smiselno. Programske zaobljube mladih, novoustanovljenih strank, ki v primeru prestopa parlamentarnega praga navadno nimajo tolikšnega vpliva ne na zakonodajno in ne na izvršno oblast, je težko jemati dobesedno in pričakovati njihovo uresničitev. Iz perspektive volilcev bi bilo preučevanje vzrokov za neuspeh SMS sila zanimiva in hkrati zelo zahtevna, če ne že v celoti neizvedljiva naloga. Ne le, da bi zahtevala široko interdisciplinarno študijo, ampak bi nas pri raziskovanju vzrokov ovirali predvsem dejstvi, da je volilno vedenje vsakega posameznika anonimno in tudi nepredvidljivo. Zaradi navedenih razlogov je zato bolj smotrno, da na raziskovalni problem neuspeha omenjene stranke na parlamentarnih volitvah ne pristopimo s strani volilcev in njihove izbire, ampak iz

perspektive politične stranke in njene organizacije. Takšen pristop k raziskovanju spada med organizacijske teorije proučevanja političnih strank, ki nam omogoča, da podrobneje raziščemo notranjo organizacijo stranke, naravo odnosov in razporeditev moči, kateri pomembno vplivajo tudi na samo delovanje stranke in posledično tudi na volilno uspešnost. Angelo Panebianco je eden izmed tistih pomembnih avtorjev na tem področju, ki s svojim strokovnim delom *Political parties: organization and power* predstavlja pomemben doprinos k organizacijskemu proučevanju političnih strank in na katerem bo v osnovi temeljilo tudi to diplomsko delo.

Politične stranke so živ organizem, ki se spreminja, (pre)oblikuje, redefinira. Ker vsaka stranka želi uspeti in tudi preživeti v političnem prostoru, mora v skladu s tem tudi spreminjati in prilagajati svojo organizacijo. Uspeh stranke je najširše definiran s številom volilnih udeležencev, ki stranki na volitvah namenijo svoj glas in s tem izrazijo svojo pripadnost stranki oz. identifikacijo z ideologijo in programskimi cilji. Tekmovanje za agregacijo čimvečjega števila pripadajočih volilcev in volilnih glasov med strankami poteka v volilni areni in je za marsikatero stranko lahko zelo občutljivo področje. Novoustanovljene stranke namreč ponavadi še nimajo razvite močne in kompleksne organizacije kot jih imajo uspešne in predvsem etabrirane stranke, zato so na vsakršne spremembe v okolju bolj občutljive, za doseganje uspešnosti pa je posledično potrebna velika mera prilagajanja. Eden izmed ključnih elementov med organizacijo in okoljem je tako pojem institucionalizacije, ki se med strankami razlikuje in v grobem smislu definira predvsem proces utrjevanja organizacije navznoter in navzven. Stranke z nizko stopnjo institucionalizacije se morajo okolju neprestano prilagajati, da preživijo, medtem ko so stranke z visoko stopnjo na spremembe odpornejše, okolje pa lahko prilagajajo same sebi. Zaradi zelo kratkega časovnega obdobja od ustanovitve SMS do njenih drugih parlamentarnih volitev ni pričakovati, da ji je uspelo razviti močno institucijo, zato bo v skladu s predpostavljenim prva hipoteza, ki nam bo v pomoč pri organizacijskemu proučevanju volilnega preživetja, naslednja:

Ker je SMS nizko institucionalizirana, se je morala prilagajati volilnemu okolju.

Stranke se lahko prilagajajo v množici različnih političnih aren in na različne načine, vendar pa se bomo v tem diplomskem delu posvetili prilagajanju le tistemu delu, ki je povezan z našim temeljnim namenom preučevanja izbrane stranke oz. vzrokom neuspelega izida volitev - volilni areni. Ena izmed večjih sprememb v volilni areni, ki lahko močno vplivajo na stranke predvsem z vidika volilnega preživetja in na katere se morajo prilagoditi, če želijo ohraniti svojo organizacijo, so novi strankarski tekmeci. SMS se je na svojih drugih parlamentarnih volitvah soočila z neobičajnim novim rivalom Aktivno Slovenijo (AS), ki pa je dejansko nastala kot posledica znotrajstrankarske krize. V lovu na volilne glasove je posegala v isto družbeno bazo mladih in neopredeljenih volilcev ter s tem neposredno ogrožala identiteto stranke iz katere je nastala. Ker je AS na volitvah v državni zbor leta 2004 volilne glasove namenilo večje število volilnih upravičencev kot SMS, je volilni neuspeh slednje potemtakem moč iskati v njeni nezmožnosti uspešne prilagoditve na okolje. Izhajajoč iz navedenega, lahko tako postavimo še drugo hipotezo, povezano z volilnim preživetjem oz. volilnim neuspehom SMS:

Rezultat volitev dokazuje, da se SMS ni uspela uspešno prilagoditi na okolje.

Diplomsko delo bo razdeljeno na dva širša sklopa: teoretski in empirično-analitični del. S prvim bomo poskušali razložiti stranke kot organizacije, proces in značilnosti organizacijskega utrjevanja na podlagi nekaterih Panebiancovih teoretičnih modelov in postopkov družboslovnih merjenj, razložili pa bomo tudi možne adaptivne strategije, ki jih uporabljajo stranke ob spremenjenih lastnostih volilne arene. Analitični del bo zajemal kronološki potek organizacijskega oblikovanja SMS, znotrajstrankarske dinamike in zunanjega strankinega delovanja ter analizo prilagoditve na povečano negotovost volilne arene zaradi pojava nove, k isti ciljni skupini usmerjene politične stranke.

Metodologija uporabljena v prvem sklopu diplomskega dela bo slonela na deskriptivni metodi in metodi analize sekundarnih virov, s katerima bomo poskušali razložiti ključne teoretske pojme in analitične modele, ki so potrebni za razumevanje organizacijskega oblikovanja strank. V drugem, empirično-analitičnem delu, se bo deskriptivna metoda, s katero bomo razkrili potek dogajanj v zvezi s strankinim delovanjem pred in po vstopu v DZ, prepletala z zbranimi viri preko proučevanja primarnih virov (strankinih statutow, programov, pravilnikov, poročil itd.), nekaterih že izvedenih analiz, interpretacije nekaterih statistik oz. javnomnenjskih raziskav, ki so spremljale stabilnost vezi z volilno bazo, ter družboslovnih intervjujev, ki so nam bili v veliko pomoč pri sami osvetlitvi notranjih razmerij ter razumevanju strankinega odnosa do spremenjene volilne arene.

2. POLITIČNE STRANKE KOT ORGANIZACIJE

“Politična stranka je organizirana skupina, združenje, orientirano k političnim ciljem, ki si s svojo aktivnostjo prizadeva ohraniti ali spremeniti obstoječe družbene, ekonomske in politične razmere, s sredstvi vplivanja ali prevzemom oblasti” (Panebianco 1988: 5,6).

Pravica do političnega združevanja je ena izmed temeljnih pravic v demokratičnih političnih sistemih, ki omogoča posameznikom, da skozi kolektivno akcijo javno izražajo svoja politična stališča. Ena izmed oblik političnega združevanja so tudi politične stranke, ki pa se od drugih razlikujejo predvsem po tem, da so edine organizacije, ki tekmujejo v politični areni. Tekmovanje se izraža v zajemanju čimvečjega števila podpornikov in s tem pridobivanju čimvečjega števila volilnih glasov na lokalnih ali parlamentarnih volitvah, kjer za predstavnike ljudstva na državni ali občinski ravni predlagajo svoje člane oz. pripadnike. Vendar pa funkcije strank naj ne bi zajemale le strukturiranje volilnih glasov in rekrutiranje posameznikov za javne funkcije, ampak naj bi bile s kopičenjem in združevanjem različnih interesov skozi informiranje, mobilizacijo in vključevanjem množice državljanov dejavne tudi socializacijsko¹. Seveda govorimo o funkcijah uveljavljenih političnih strank, kar pa mlade, novoustanovljene stranke v svojem začetku še niso. Njihov glavni namen je predvsem pridobivanje kar največ simpatizerjev na podlagi skupne ideje.

Kakršnokoli delovanje stranke pa ne mora potekati brez zagotovitve vsaj minimalnih virov. Vsaka stranka potrebuje tako finančne kot tudi človeške vire, da lahko nemoteno deluje in katerih pridobitev za novoustanovljene stranke ponavadi predstavlja velik izziv. Stranke vseh svojih aktivnosti ne morejo pokrivati samo s članarino in drugimi prispevki članov, ampak potrebujejo tudi javno financiranje (Kranjc 1994: 85). Zato je za večino novoustanovljenih strank skoraj nujno, da si za nemoteno delovanje zagotovijo javnofinančne subvencije,

¹ Bibič (1994: 9) izpostavlja, da je tudi v nekaterih modernih ustavah socializacijska funkcija opredeljena kot sodelovanje pri »oblikovanju politične volje ljudstva«.

do katerih pa postanejo upravičene z dosego dovolj velikega odstotka volilnih glasov. Drugi način za zagotavljanje preživetja je seveda organizacijska širitev do te mere, da pridobijo toliko virov, ki jim kljub izvenparlamentarnemu statusu omogočajo ohranjanje organizacije.

Upravljanje z viri in aktivnosti, ki zajemajo npr. izvajanje volilnih kampanj, raznih srečanj, mobiliziranje podpornikov oz. delovanje nasploh, pa se v prvi vrsti ne more izvajati, če stranka ni vsaj minimalno organizirana. Politična stranka ima zato vedno določeno organizacijsko formo, ki ji omogoča kontinuirano delovanje in katera je oblikovana na podlagi njenih trenutnih organizacijskih zahtev in obsega delovanja. Politična stranka je torej po drugi strani, kot prostovoljno politično združenje, tudi politična organizacija oz. ima v skladu s tem svojo notranjo strukturo. Notranje okolje politične stranke sestavlja množica notranjih pravil, odnosov in povezav med posameznimi segmenti in akterji, ter je pri novonastalih strankah najprej podobna strukturi družbenega gibanja. V začetnem obdobju vsake stranke gre namreč predvsem za kolektivno akcijo, do katere pride zaradi nekega skupnega nagiba oz. cilja (Panebianco 1988). Struktura stranke je tako na začetku delovanja neformalna, kar pomeni, da tudi še nima razdelane stroge hierarhije moči.² Struktura je sestavljena iz ustanoviteljev, ki predstavljajo jedro organizacije in s tem najaktivnejši del stranke, okoli katerega se zbirajo somišljeniki oz. pripadniki. Najbolj dejavne predstavljajo aktivisti, ki intenzivno sodelujejo pri spodbujanju in organizaciji delovanja. Utopično je pričakovati, da bo vsem posameznikom, ki delujejo v okviru neke stranke, najmočnejši vzgib za sodelovanje strankin ideološki cilj brez izključno prikritih ali odkritih osebnih interesov, je pa ta v začetku strankinega delovanja poglobljena stimulacija za participacijo največjemu številu podpornikov, ki se poistovetijo s samo idejo. Ideologija je torej v prvi vrsti v začetku delovanja organizacije tisti primarni vir spodbud oz. "kolektivnih spodbud" kot jih poimenuje Panebianco (1988), ki zagotavljajo kolektivno akcijo podpornikov stranke, s katero poskušajo s tekmovanjem na volitvah vplivati na družbene, ekonomske in politične razmere. Seveda pa lahko sodelovanje v

² Vendar pa se ta vzpostavi s kasnejšim razvojem organizacije, saj je zaradi kompleksnosti delovanja stranke hierarhična in statusna diferenciacija nujna (Panebianco 1988).

stranki določenim aktivnejšim posameznikom poleg prejetih kolektivnih spodbud prinese tudi vrsto drugih ugodnosti oz. "selektivnih spodbud" (Panebianco 1988), ki v obliki materialnih ali statusnih dobrin predstavljajo stimulacijo za aktivnejše delovanje. Posameznike, katerih primarni interes je delovanje v vodstvu oz. pridobitev selektivnih spodbud, Panebianco (1988) poimenuje "karieristi" in jim pripisuje velik organizacijski pomen. Izpostavlja namreč, da ravno karieristi predstavljajo pomembno gonilno moč a hkrati tudi možen vir groženj organizacijskemu redu stranke, saj so pogosto glavna sila notranjih konfliktov in razcepov (Panebianco 1988: 27). Z organizacijskim razvojem stranke se pojavi tudi veliko različnih interesov, ki se morajo usklajevati, naloga vodstva pa je, da interese usklajuje in nevtralizira možne konflikte, ali pa najde organizacijske načine, ki preprečujejo, da bi se podskupine v stranki intenzivneje organizirale. Možne strategije odzivanja na notranje pritiske so torej odvisne tudi od tega, kako povezano in usklajeno je delovanje vodstva. Vodstvo, ki deluje povezano in usklajeno pripomore k organizacijski trdnosti in stabilnosti ter preprečuje znotrajstrankarske konflikte, medtem ko nepovezano vodstvo takšnih nasprotovanj ne more obvladovati, zato lahko vedno močnejše organiziranje znotrajstrankarskih skupin rezultira v izoblikovanju frakcij.

Naloga vodstva pa ni le obvladovanje notranjega okolja, ampak tudi sprejemanje političnih strategij, ki zagotavljajo strankine politične cilje v okolju v katerem deluje in s katerimi v prvi vrsti ne ogrožajo samega obstoja organizacije. Zunanje okolje stranke predstavljajo vsa področja, kjer posamezna stranka tekmuje ali izmenjuje vire za svoje delovanje oz. vzpostavlja odnose z drugimi strankami in organizacijami. Okolje je lahko za stranko enostavno, stabilno in predvidljivo, lahko pa ga zazna kot kompleksno, turbulentno in negotovo (Panebianco 1988: 204–11). Različne značilnosti okolja vplivajo na to kako skladno bo delovanje vodstva, saj ponavadi negotova okolja spodbujajo, da se znotraj strank pojavi veliko možnih predlaganih rešitev, kako pristopiti k problemu in zmanjšati negotovost. Število političnih strategij se večja, kar ponavadi razdeljuje vodstvo in lahko s tem tudi vzpodbudi notranje napetosti. Notranje in zunanje okolje stranke sta torej medsebojno povezana v smislu delovanja stranke, kar pomeni, da razmere znotraj stranke vplivajo na zunanje delovanje in obratno, zunanji pritiski vplivajo na notranje delovanje in razmere v

stranki. Vendar pa se moramo na tem mestu ustaviti in poudariti pomemben dejavnik, ki zaseda poglavitno mesto med organizacijo in njenim okoljem – institucionalizacijo stranke.

Institucionalizacija stranke namreč pomembno vpliva na to, kakšen učinek bodo imeli pritiski iz okolja na organizacijo in kakšna bo moč vodstva pri zagotavljanju povezanosti stranke pri prej omenjenih notranjih konfliktih. Institucionalizacija je torej pojem, ki močno vpliva na delovanje stranke tako v njenem notranjem kot zunanjem okolju, hkrati pa zaseda posebno mesto v samem razvoju organizacije.

3. ORGANIZACIJSKI RAZVOJ POLITIČNIH STRANK

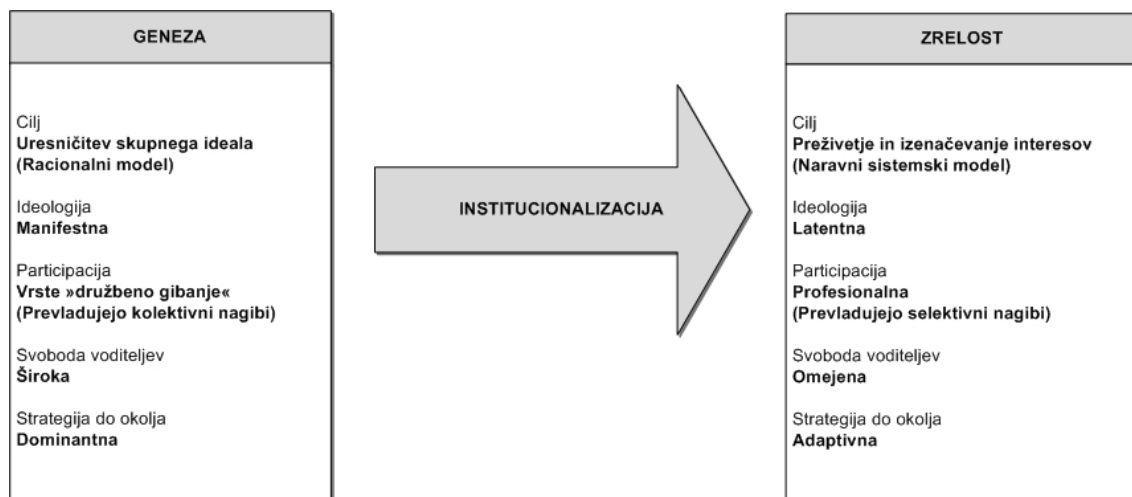
Kot smo že nakazali, je politična stranka kot vsaka druga vrsta organizacije, struktura, ki se odziva na zunanje spremembe in se v skladu s tem spreminja skozi čas. Vsaka organizacija se namreč od svoje ustanovitve dalje (pre)oblikuje glede na notranje zahteve in pritiske, ali kot odgovor na različne izzive v zunanjem okolju v katerem deluje. Nobena organizacija tako od svoje ustanovitve dalje v svoji formi ne ostaja enaka. V ta namen je Panebianco (1988) razvil analitični model, ki ga lahko uporabimo pri določanju sprememb v organizacijskem ustroju strank in nam bo v pomoč pri kasnejši analizi izbrane novoustanovljene stranke in preverjanju prve postavljene hipoteze. Model v širšem smislu prikazuje strankin organizacijski razvoj od njenega ustanovitvenega obdobja do stopnje, ko se v političnem prostoru močno uveljavi, gledano natančneje pa v tem okviru razvoja določa tudi spremembe samih lastnosti organizacije. Vsaka stranka po njegovem mnenju namreč prehaja iz prvotnih gibanjskih organizacijskih oblik v pravo politično stranko, zato omenjeni analitični model dejansko označuje "... proces preobrazbe gibanja v institucionalizirano strankarsko organizacijo" (Fink-Hafner 2001: 52). Panebianco je pri generiranju modela izhajal iz starejših obstoječih družboslovnih teorij, predvsem analiz Alessandra Pizzorna in Roberta Michelsa, ki sta se že pred njim ukvarjala z življenjem strank in procesom njihovega razvoja.³ Prvi je spremembe v strankah ovrednotil kot proces njihove preobrazbe iz sistema solidarnosti v sistem interesov, drugi pa je proces preoblikovanja definiral kot oligarhičen razvoj iz organizacije, pri kateri je najprej pomemben etično politični ideal, v organizacijo, katere cilj je njena ohranitev (Panebianco 1988: 16–17). Vsaka organizacija namreč želi preživeti v prostoru, v katerem deluje. V skladu z obema teorijama in Panebiancovim modelom, torej vsaka politična stranka preide iz prve, "mladostne" faze, za katero so značilni predvsem skupni nagibi aktivistov, ki poskušajo na podlagi skupne ideje s svojim delovanjem doseči določene spremembe v okolju, v drugo, zrelejšo fazo

³ Tudi v Sloveniji je v dvajsetih letih prejšnjega stoletja potekalo proučevanje strukture političnih strank. Utemeljitelj slovenskega strankarskega raziskovanja A. Ogris je kot namen proučevanja strankarskih struktur izpostavljal ugotavljanje odnosov med članstvom in vodstvom ter značilnosti učinkovitega in (ne)demokratskega "leadershipa" (Ogris v Bibič 1994: 7).

razvoja, kjer (vzpostavi primerno ravnotežje, ki ji zagotovi preživetje.) se razvijejo posamezni interesi, zaradi katerih se politične strategije stranke sprejemajo v skladu z zagotavljanjem njenega preživetja.

Takšno organizacijsko (pre)oblikovanje skozi čas, kateremu bolj ali manj uspešno sledi vsaka politična stranka, je torej Panebianco (1988: 19) poskušal zajeti v svojem modelu organizacijskega razvoja strank, katerega ga je razdelil na tri ključne faze: geneza, institucionalizacija in zrelost.

Slika 3.1: Idealni razvojni model političnih strank

Vir: Prirejeno po Panebiancu (1988: 20).

V prvi razvojni stopnji, fazi geneze (glej sliko 3.1), se nastajajoča politična stranka organizacijsko tvori in oblikuje. Ideologija ima pomembno, lahko bi rekli kar odločilno vlogo pri nastajanju organizacije, saj določa strankarsko kolektivno identiteto in pripadnost. Lojalnost stranki je torej v tej fazi posredna preko ideologije oz. ideoloških ciljev stranke, saj lojalnost sami organizaciji v tej fazi še ne more biti izoblikovana. Oblika organizacije je torej na začetku zasnovana kot sistem solidarnosti in enakosti med podporniki, saj je v prvi vrsti predvsem orodje za doseganje jasnega skupnega cilja. Ta razlaga namenskosti organizacije izhaja iz raziskovanja in pojmovanja organizacij na podlagi "racionalnega modela", kjer je osrednji notranji proces izključno učinkovito odločanje v smeri uspešnosti zagotavljanja ciljev (Wilson 1995: 11). Gre torej za

visoko stopnjo udeležbe pripadnikov novoustanovljene politične stranke pri uresničevanju ideala spreminjanja okolja (Hafner-Fink 2001: 52). Ker prevladujejo skupni nagibi in je stranka še vedno v organizacijsko zelo ohlapni fazi, kjer še ni natančno izdelanih notranjih strankarskih pravil, imajo voditelji v začetnem obdobju veliko svobode. Njihova strategija do okolja je agresivna in dominantna, saj si poleg uresničevanja skupne ideje, poskušajo tudi jasno utrditi prostor med svojimi tekmeci in dominirati nad delom okolja, ki predstavlja strankino socialno bazo (Panebianco 1988: 19). Vse to nakazuje na močno medsebojno sodelovanje v organizacijo povezanih posameznikov, ki pa ni ravno podobna pravi politični stranki ampak prej družbenemu gibanju, kar potrjuje tudi oblika participacije s kolektivno akcijo.

Institucionalizacija, ki v organizacijskem razvoju sledi fazi geneze, je proces, ki označuje prehod med obema razvojnima stopnjama in skozi katerega se politična stranka organizacijsko utrdi oz. konsolidira. Gre za prehod s katerim se spremenijo nekatere prvotne organizacijske značilnosti stranke. Ta se namreč skozi proces institucionalizacije pretvori iz začetne, organizacijsko gibljive forme v stabilno organizacijo, ki jo v zgornji tabeli predstavlja tretja faza. Seveda pa moramo poudariti, da je model idealno-tipski in da se vse stranke ne institucionalizirajo enako oz. ne izoblikujejo v enako močne institucije.⁴

Tretja razvojna stopnja predstavlja stopnjo zrelosti stranke in je glede na organizacijske značilnosti popolno nasprotje prvi. Osnovni cilj politične stranke ni več doseganje ideološki ciljev, ki postanejo prikriti in pogosto med sabo nasprotujoči, ampak njena ohranitev oz. maksimiziranje volilnih glasov. V tej fazi se organizacija uravnoteži. Prav tako v stranki ne gre več za sistem solidarnosti, saj se pojavijo parcialni interesi, katere je potrebno usklajevati med seboj in kateri dejansko nastanejo z razvojem birokracije in dejavnostjo političnih profesionalcev. Ravno zaradi močno razvite birokracije in striktno postavljenih organizacijskih norm, imajo voditelji sedaj omejen prostor delovanja. Njihova strategija delovanja v okolju je adaptivna oz. stranko okolju

⁴ Sam proces institucionalizacije in kazalnike, ki določajo različne stopnje institucionalizacije pri strankah, bomo podrobneje predstavili v kasnejšem, posebej za to namenjenem poglavju.

prilagajajo, hkrati pa si ga lahko tudi oblikujejo glede na svoje interese. Agresivnejše politično delovanje s tveganimi političnimi strategijami bi namreč lahko ogrozilo prav tisto, za kar si v tej fazi najbolj prizadevajo - njen obstoj. Organizacijo zato v tej fazi pojmuje na podlagi naravnega modela, kjer zagotavljanje cilja postane le ena izmed mnogih funkcij organizacije in v skladu s katerim jo Wilson (1995: 11) označi kar za "miniaturni družbeni sistem".

Na tem mestu moramo poudariti, da je Panebiancov trifazni razvojni model le idealni teoretični model, ki se lahko od dejanskega razvojnega modela določene stranke močno razlikuje, saj se zaradi specifičnosti tvorjenja organizacije pri vsaki stranki v fazi zrelosti oblikujejo različne organizacijske značilnosti. Prav tako Panebianco (1988: 20) tudi poudarja, da je sam organizacijski razvoj posamezne politične stranke poleg faze geneze izrecno pogojen tudi z nenehnimi spremembami v okolju, ter odnosi, ki jih vzpostavlja z drugimi organizacijami in družbenimi institucijami, ki pa jih ta model ne predvideva.

3.1 Nastanek stranke in model geneze

Generiranje politične stranke je zapleten proces, saj se njeni ustanovitelji že v samem začetku formiranja organizacije soočijo z določenimi omejitvami in izzivi, ki so še večji v primeru, ko stranka ni nastala s preoblikovanjem starih družbenopolitičnih organizacij, ampak je popolna novinka v politični areni. Izzive takšni stranki predstavljajo predvsem pridobitev finančnih, kadrovskih in organizacijskih virov, ki jih stranka nujno potrebuje za svoje delovanje, omejitve pa institucionalno okolje, ki jih obdaja in v katerem delujejo.⁵ Zunanje okolje stranke ima torej že v samem začetku velik vpliv na stranko, saj takšna zakonska določila vplivajo tako na organizacijo strank kot tudi na samo možnost preživetja. Stranke imajo namreč v okoljih, kjer npr. velja proporcionalni volilni sistem, večje možnosti prestopa volilnega praga in vstopa v parlament, ki jim omogoči vsaj minimalno preživetje kot stranke, ki tekmujejo v okoljih z

⁵ Institucionalno okolje predstavlja skupek dejavnikov, ki predvsem v obliki pravil med drugim določajo delovanje političnih strank, urejajo volilno pravico in spreminjanje volilnih glasov v parlamentarne sedeže (Krašovec 2000: 16).

večinskim volilnim sistemom.⁶ Prvi tako omogoča tudi zastopanost političnih manjšin. Vendar pa institucionalno okolje neodvisno vpliva le na neparlamentarne stranke, saj ga parlamentarne, s sprejemanjem pravnih aktov v parlamentu, pravzaprav same oblikujejo (Krašovec 2000: 16).

Vsaka stranka nastane po svojem unikatnem modelu, saj na njeno formiranje vpliva mnogo dejavnikov; od prej omenjenih institucionalnih pravil do razpoložljivosti kadrovskih in finančnih virov in podobno. Če se na tem mestu osredotočimo le na samo tvorjenje organizacije brez vpliva okolja v smislu prej omenjenih institucionalnih omejitev, Panebianco (1988) tudi v tem kontekstu ponuja analitični model, s katerim lahko glede na formativno obdobje stranke predvidimo njen nadaljnji razvoj, in ki nam lahko pomaga pojasniti kasnejše strankino delovanje v določenem obdobju. V tem idealno-tipskem modelu geneze oz. "genetičnem modelu" (1988: 50–53) natančneje izpostavlja kombinacijo treh ključnih dejavnikov, ki nam pomagajo pri ugotavljanju omenjenega razvoja in delovanja:

- 1) Prvi dejavnik določa način organizacijskega izgrajevanja stranke in temelji predvsem na prostorski dimenziji. Pove nam, na kakšen teritorialni način se v svojem začetku, oz. fazi geneze, stranka organizacijsko oblikuje. Panebianco (ibid.) določa tri možne načine:

- s teritorialno penetracijo (širitev iz centra v smeri periferije),
- s teritorialno difuzijo (razpršitvijo oz. iz atomiziranih enot v celoto),
- s kombinacijo penetracije in difuzije.

V stranki, ki se oblikuje na način teritorialne penetracije, organizacijski razvoj poteka s postopnim širjenjem iz enega centra v smeri periferije. Takšen način organizacijskega izgrajevanja nakazuje, da že od samega začetka oblikovanja in razvoja določene politične stranke obstaja močan, koheziven

⁶ Večinski volilni sistem sicer posebej ne določa višine volilnega praga, ki je v nekaterih državah s proporcionalnim sistemom nacionalno določen (npr. v Sloveniji je od leta 2000 štiriodstoten), vendar pa je že sama narava večinskega volilnega sistema taka, da je neformalni prag visok in favorizira večje stranke.

strankarski center⁷, ki spodbuja, usmerja in nadzoruje razvoj posrednih, regionalnih oz. lokalnih pomožnih strankarskih organizacij (Panebianco 1988: 50).

Ravno nasprotno velja za stranke, ki se formirajo po modelu teritorialne difuzije. V nasprotju z modelom teritorialne penetracije, v tem načinu oblikovanja politične stranke močnega kohezivnega centra ni, saj se stranka oblikuje v federacijo posameznih lokalnih skupin. Lokalne elite, ki nastajajo spontano, namreč same najprej oblikujejo lokalna strankarska združenja, ki se kasneje povežejo v politično stranko na nacionalni ravni (ibid.).⁸

Tretji model organizacijskega oblikovanja politične stranke združuje elemente obeh; teritorialne penetracije in teritorialne difuzije. Najprej se, po modelu teritorialne difuzije, avtonomno oblikujejo posamezna lokalna združenja, ki se kasneje povežejo v enotno politično strankarsko organizacijo. Center stranke zatem, skozi način teritorialne penetracije, spodbuja in nadzira razvoj preostalih manjkajočih lokalnih združenj.

- 2) Drugi dejavnik, ki določa genetični model stranke, je obstoj sponzorske institucije. Kot smo že omenili, se novoustanovljene stranke pogosto soočajo s pomanjkanjem finančnih, kadrovskih in drugih virov za nemoteno delovanje. Sponzorska institucija, ki obstaja pred formiranjem politične stranke, lahko stranki te vire ponudi že ob njenem ustanavljanju, in ker ji omogoči nastanek, lahko od nje postane tudi odvisna (Fink-Hafner 2001: 50). V nasprotju z notranje legitimirano stranko, ki nima podpore sponzorske institucije, ampak se legitimira sama, stranka v primeru odvisnosti svojo legitimnost črpa od zunaj. Takšno stranko lahko razumemo kot politični

⁷ V centru so med seboj povezani ustanovitelji in drugi posamezniki, ki predstavljajo jedro oz. zameetek prihodnje dominantne koalicije.

⁸ Voditelji lokalnih strankarskih organizacij si poleg tega, da nadzirajo in vodijo lokalna združenja, prizadevajo tudi za pozicijo v vodstvu stranke. Proces oblikovanja vodstva je tako veliko bolj kompleksen. Znotraj stranke se namreč oblikujejo decentralizirane in pol-avtonomne skupine, ki se kasneje izoblikujejo v dominantno koalicijo, katera ni kohezivna (Panebianco 1988: 50). Med skupinami namreč neprestano poteka tekmovanje za nadzor nad stranko.

podaljšek sponzorske institucije, saj ji ta dejansko predstavlja zunanjo avtoriteto. V dominantni koaliciji so prisotni posamezniki, ki pripadajo eksterni instituciji. Zaradi tega je lojalnost do stranke posredna; prvotno namreč do sponzorske institucije in šele nato do politične stranke (Panebianco 1988: 51).

- 3) Pri oblikovanju politične stranke in modelu geneze igra pomembno vlogo tudi dejavnik karizme. Karizmatični elementi so v politiki in predvsem v odnosih med vodstvom in privrženci pogosto prisotni, saj ima uspešen voditelj navadno precejšen vpliv na svoje privržence, ki ga vidijo kot neke vrste avtoriteto. Vendar pa je dejavnik karizme za genetični model relevanten samo takrat, kadar stranko ustanovi en sam karizmatični voditelj, ki se brez notranjega demokratičnega postopka izvolitve "... vsili kot nesporen ustanovitelj, začetnik in razlagalec niza primarnih ideoloških ciljev stranke" (Panebianco 1988: 52). Politična stranka je tako za karizmatičnega voditelja neke vrste posrednik oz. medij za izražanje in doseganje njegovih in s tem tudi strankarskih ideoloških ciljev, saj voditelja in "njegovo" stranko navzven dojemamo kot eno.

Panebianco (1988) poudarja, da zgodovinski moment nastanka stranke predstavlja poglobljen vpliv na kasnejši razvoj organizacije in pridobljene organizacijske značilnosti. To pomeni, da se raznolikost v kombinaciji možnih dejavnikov, prisotnih pri nastanku organizacije oz. v fazi geneze, odraža v raznolikosti načinov oblikovanja in tudi posledičnega razlikovanja med organizacijami. Na to, kakšno stopnjo institucionalizacije bo stranka dosegla in kako močna institucija bo postala torej vpliva že genetični model. Preden pa omenjene povezave tudi predstavimo, moramo natančneje opredeliti proces institucionalizacije in dejavnike, ki vodijo v njegov začetek.

3.2 Institucionalizacija

Institucionalizacija je nujen proces tako v organizacijskem kot tudi širše pojmovnem razvoju politične stranke, ki ji omogoči, da ostane delujoč subjekt v političnem prostoru. Tudi nekateri novejši avtorji, kot sta npr. Vicky Randall in Lars Svasand (2002: 12) poudarjajo, da proces institucionalizacije ni zgolj interni proces organizacijskega razvoja stranke, ampak se z njim stranka uveljavi tudi od zunaj, z vidika kulture. Stranka s tem, ko se institucionalizira, spremeni nekatere organizacijske značilnosti, ki jih je razvila v svojem začetnem obdobju, oz. se organizacijsko preoblikuje, hkrati pa tudi na zunaj postane relevanten politični subjekt. Če najprej izpostavimo le notranji proces, se rezultat institucionalizacije kaže v tem, da stranka postane notranje koherentna, zavzame avtonomno pozicijo v prostoru in se konsolidira.⁹ Takšen razvoj in spremembe v stranki pa povzročijo, da stranka izgubi značilnost ter vrednost le orodja za doseg določenih primarnih ciljev in namesto tega postane vrednost sama po sebi (Panebianco 1988: 53). To pomeni, da lojalnost ni več usmerjena le do ideologije oz. ideoloških ciljev, ampak se razvije lojalnost do organizacije kot take. Večina podpornikov, najbolj pa strankini uradniki¹⁰, zato teži k temu, da se znotraj nje sprejemajo tiste politične in organizacijske odločitve, ki zagotavljajo njeno ohranitev oz. preživetje v političnem prostoru.

Naštete posledice procesa institucionalizacije in predvsem ohranitev organizacije pa so hkrati tudi vzrok, da se stranka institucionalizira. Vsaka politična stranka mora preiti skozi fazo utrjevanja, če želi organizacijsko in volilno preživeti. Kdaj lahko torej teoretično začnemo govoriti o takšnem procesu? Panebianco (1988: 54) pravi, da proces institucionalizacije stranke nakazujeta dva ključna kazalca, ki se oblikujeta hkrati; do stranke se od zunaj razvije razpršena lojalnost, znotraj nje pa se oblikujejo interesi za njeno ohranitev.

⁹ O tem več v naslednjem poglavju, ko bomo še podrobneje predstavili strankino avtonomnost in notranjo koherentnost.

¹⁰ Ti so nenaklonjeni tveganju predvsem zato, ker čutijo dolžnost, da zaščitijo stranko (ki jo pooseblja njena organizacija) in jo ohranijo za prihodnje člane (Ware 1996: 110).

Da bi do pojava omenjenih kazalcev in posledično do samega procesa sploh prišlo, pa se morajo znotraj stranke predhodno izvajati določene aktivnosti. Njun pojav je torej ponovno posledica dejavnosti v fazi geneze. Razvijeta se iz aktivnosti distribucije kolektivnih in selektivnih spodbud, ki jih vodstvo že od vsega začetka razdeljuje med privrženca stranke in ki skupaj sestavljata notranji "sistem spodbud" (Panebianco 1988: 54)¹¹. Torej v primeru, da se v formativni fazi v stranki takšen sistem ne vzpostavi, do procesa institucionalizacije ne pride. Če želi vodstvo ohraniti organizacijo oz. politični stranki zagotoviti preživetje, mora že od samega začetka pripadnikom stranke razdeljevati obe vrsti spodbud.

O razpršeni lojalnosti, ki je eden izmed kazalnikov procesa institucionalizacije, govorimo takrat, ko pride do širšega izvajanja distribucije kolektivnih spodbud, ki zajema tudi zunanje podpornike in ne le strankarske pripadnike (ibid.). To pomeni, da se območje kolektivne identitete razširi in zajame večji del volilcev, kar ponuja možnost za konsolidiranje organizacije. Razpršenost baze zato pomeni korak k povečani stabilnosti organizacijskega delovanja in množice interesov. V razvoj organizacijskih interesov in interesov po njeni ohranitvi, oz. drugega kazalnika procesa institucionalizacije, pa na drugi strani vodijo selektivne spodbude, zagotovljene v fazi oblikovanja organizacije. To vlogo imajo torej voditelji različnih nivojev organizacije. Da pa bi do takšnih interesov sploh prišlo, je začetna nastanitev primernih posameznikov na pozicije različnih organizacijskih ravni v formativni fazi stranke zato lahko le začasna organizacijska rešitev (ibid.). Zelo pomembno je torej, da se prihodnje strankarske elite (ki nastanejo iz prejemnikov selektivnih spodbud) oblikujejo

¹¹ Kolektivne spodbude vodstvo razdeljuje med vse pripadnike enako in v enaki meri, saj so vezane na kolektivno identiteto, ki jo določa strankarska ideologija in ideološki cilji. Pripadniki v bistvu čutijo lojalnost do ideologije. Ena izmed oblik razdeljevanja kolektivnih spodbud so redna sklicevanja na primarni cilj, ki je intenzivnejše predvsem na kongresih in tudi drugih srečanjih stranke. Ker je strankina identiteta zelo pomembna v tej fazi, mora vodstvo paziti, da se ne povezuje s strankami ali organizacijami, ki ideološko z njo ne sovpadajo (Panebianco 1988: 27)

Selektivne spodbude Panebianco (1988: 24) ožje loči na materialne in statusne spodbude. Gre za spodbude, ki za posameznike dejansko pomenijo vrsto ugodnosti in se manifestirajo v obliki uglednih strankarskih pozicij, možnosti razvoja poklicne kariere, materialnih dobrin in drugih.

skupaj z razvojem notranjega sistema izbire in rekrutacije vodstva oz. skupaj z razvojem stranke. Organizacijski interesi in široka lojalnost do organizacije torej predstavljajo temelje za nadaljnje delovanje v smeri ohranjanja organizacije.

Institucionalizacija je kot vidimo kompleksnejši pojav, kot le proces prehajanja iz ene organizacijske oblike v drugo z namenom spreminjanja in pridobivanja določenih organizacijskih značilnosti. Takšno kompleksnost potrjuje tudi že prej omenjeno dejstvo, da je intenzivnost institucionalizacije močno odvisna od strankinega genetičnega modela, ki ji daje oz. definira določene organizacijske predispozicije in s tem določa dinamiko notranjih odnosov. Določena kombinacija dejavnikov v začetni oblikovalni fazi torej vodi v oblikovanje močne institucije, druga v oblikovanje šibke institucije.

Slika 3.2.1: Vpliv genetičnega modela na institucionalizacijo

Genetični model		Institucionalizacija
Teritorialni dejavnik		
	Penetracija	visoka
	Difuzija	nizka
Legitimacija		
	Notranja	visoka
	Zunanja	nizka
	Zunanja nadnacionalna	visoka
Prisotnost karizme		je ni / visoka

Vir: Panebianco (1988: 67).

Tvorjenje stranke na način penetracije (glej sliko 3.2.1) vpliva na oblikovanje močne institucije, saj vodstvo kot koheziven center že od samega začetka močno nadzira sam kasnejši razvoj organizacije. Razvoj na način teritorialne difuzije nasprotno, ravno zaradi manjka kohezivnega centra in nenehnega pogajanja ter sprejemanja kompromisov med različnimi skupinami, rezultira v oblikovanju šibke institucije (Panebianco 1988: 63). Tudi zunanje legitimirane

stranke (če ne gre za nadnacionalne povezave)¹², ki jih nadzira zunanja sponzorska institucija, težijo k oblikovanju šibke institucije, saj bi se v nasprotnem zmanjšal vpliv nad stranko, kar pa sponzorska institucija ne želi. Podobno je v primeru karizmatičnih strank. Karizmatični voditelj zavrača institucionalizacijo, saj jo vidi kot grožnjo svoji poziciji moči. Če že pride do nje, potem ta vodi k razvoju centraliziranega modela moči in močni instituciji (Panebianco 1988: 67).

Seveda pa Panebianco (ibid.) tudi tu poudarja, da je tipologija povezav med modelom geneze in stopnjo institucionalizacije, ki je predstavljena v zgornji tabeli, zgolj hipotetična, saj ne vključuje prisotnosti dejavnika okolja, kateri lahko pomembno vpliva na drugačne izide od predstavljenih¹³. Za namen analize organizacijskega razvoja SMS in ugotovitve njenega prilagajanja na spremenjeno volilno areno, bomo prikazano povezavo oz. vplive genetičnega modela tudi sami preverili v kasnejšem, analitičnem delu diplomske naloge.

3.2.1 Merjenje stopenj institucionalizacije

V prejšnjem poglavju smo že nakazali, da stranke skozi takšen proces postanejo avtonomnejše in notranje koherentne, dodati pa moramo, da tudi ti dve značilnosti nista enaki pri vseh institucionaliziranih strankah. Vse institucije torej niso enako avtonomne niti enako notranje koherentne. Sam nastanek stranke kot smo videli močno vpliva na stopnjo institucionalizacije stranke, ki pa v nadaljevanju določa strankine značilnosti.

Panebiancova (1988: 55, 60) klasifikacija strank na močno in šibko institucionalizirane stranke označuje njihovo razlikovanje navznoter in navzven

¹² Panebianco (1988: 64) tu daje za primer komunistične stranke kot močne institucije z visoko stopnjo avtonomije v nacionalnem okolju, čeprav so bile nadnacionalno podrejene Kominterni. V tem primeru penetracija v povezavi z zunanjo legitimacijo oblikuje močno institucijo.

¹³ Omeniti moramo še en vidik, ki kaže na kompleksnost institucionalizacije. Namreč le-ta ni statičen proces, saj je lahko stranka v enem obdobju svojega delovanja nizko institucionalizirana, v drugem pa šibko. To izpostavlja tudi Šimon (2007) ko preko analize organizacijskega razvoja LDS ugotavlja, da se stopnje institucionalizacije v različnih obdobjih njenega delovanja razlikujejo med sabo.

v prostoru, zato v ta namen podaja teoretični model merjenja na dveh ravneh: na ravni stopnje avtonomnosti stranke v odnosu do okolja in na ravni stopnje sistemskosti stranke. Visoko institucionalizirane stranke so namreč do svojega okolja bolj avtonomne kot nizko institucionalizirane, ravno tako pa je tudi sistemskost pri močnih institucijah večja.

- 1) Raven avtonomnosti določa pozicijo stranke glede na njeno zunanje okolje. Povedali smo že, da je vsaka organizacija z okoljem v katerem deluje, vpletena v proces izmenjave za delovanje nujno potrebnih virov in spodbud, ki jih mora distribuirati članom in tudi zunanjim podpornikom. Avtonomni položaj do okolja stranka zato doseže takrat, ko si nad procesom izmenjave virov zagotovi neposredni nadzor. Neodvisno pridobivanje virov za svoje lastno delovanje torej nakazuje na večjo avtonomijo in obvladovanje okolja, saj ga posledično lahko prilagaja svojim potrebam (Panebianco 1988: 55). Stranka, ki je v odnosu do okolja v neavtonomnem oz. odvisnem položaju, pa nasprotno, izmenjave nujno potrebnih virov v okolju ne nadzira. Vire (finančne in druge) stranki omogočajo in obvladujejo druge zunanje organizacije (npr. interesne skupine ali druge sponzorske institucije), ki ji s tem omogočajo delovanje. Stranka z nizko stopnjo avtonomnosti ima tako nizko stopnjo kontrole nad svojim okoljem, kateremu se posledično mora prilagajati (ibid.).

Vendar pa nobena politična stranka ni popolnoma odvisna od okolja v katerem deluje, saj mora za proces institucionalizacije doseči vsaj minimalno stopnjo neodvisnosti. Ravno tako tudi ni nikoli v poziciji popolne avtonomnosti do svojega okolja. Med sabo se stranke razlikujejo glede na stopnjo avtonomnosti; torej med tistimi, ki so bližje prvi ali drugi skrajnosti (Panebianco 1988: 56). Randallova in Svassand (2002: 13) tu izpostavljata, da je dimenzija stopnje avtonomnosti pomemben dejavnik pri institucionalizaciji predvsem takrat, ko se pri določanju upošteva vrsta medsebojne odvisnosti z eksterno institucijo. Če je namreč stranka v takšnem odnosu v dominantni poziciji ima lahko za stranko pozitivne učinke; z vidika potrebne razširitve virov in zunanjega vidika institucionalizacije.

- 2) Druga dimenzija, ki določa stopnjo institucionalizacije politične stranke se nanaša na njeno notranje okolje in označuje stopnjo sistemskosti stranke. Ta dejavnik izraža stopnjo povezanosti med strukturami znotraj organizacije (Panebianco 1988: 56). V strankah, kjer je stopnja sistemskosti visoka, obstaja močan strankarski center, ki nadzira vse vire in procese njihove izmenjave z okoljem, podskupine v stranki pa so zaradi centraliziranega upravljanja z viri manj avtonomne in bolj homogene. Večja kot je torej stopnja sistemskosti, večji in bolj centraliziran je nadzor nad strankinimi odnosi z okoljem in tudi drugimi "področji negotovosti"¹⁴.

Nizka stopnja sistemskosti znotraj stranke pa pojasnjuje ravno nasprotno. Ta je namreč nizka v primeru, ko imajo podskupine znotraj stranke visoko stopnjo avtonomnosti pri procesu izmenjave in upravljanja z viri. Center teh procesov ne nadzira, zato podskupine delujejo vsaka zase. Iz tega izhaja, da ravno ta raznolikost sektorjev iz katerih pridobivajo vire in zaradi katerega pride do razpršenega nadzora nad področji negotovosti, vodi v močno heterogeno organizacijo (Panebianco 1988: 57). Manjša kot je torej stopnja sistemskosti, večja je stopnja razpršenosti nadzora nad področji negotovosti in bolj je organizacija heterogena.

Obe dimenziji institucionalizacije (avtonomnost in sistemskost) pa pri ugotavljanju značilnosti močnih in šibkih institucij kažeta tudi medsebojno povezavo. Panebianco (ibid.) izpostavlja, da nizka stopnja sistemskosti pogosto pomeni tudi nizko stopnjo avtonomnosti do okolja, kar pa pomeni, da je tista stranka, ki je notranje bolj povezana, tudi v avtonomnejši poziciji napram okolju in obratno.

Poleg omenjenih dveh glavnih oz. širših dimenzij, s katerimi lahko opredelimo močne in šibke institucije, pa Panebianco (1988: 58, 59) opisuje tudi pet ožjih

¹⁴ Tisti, ki nadzirajo in obvladujejo področja negotovosti imajo v stranki pozicijo moči. Gre dejansko za tista področja, na podlagi katerih lahko posamezniki, ki jih obvladujejo, izvajajo določen pritisk na organizacijo; posameznikove sposobnosti obvladovanja specifičnih nalog, nadzor nad komunikacijskim omrežjem, financiranjem, interpretacijo organizacijskih formalnih pravil in rekrutacijo (Panebianco, 1988: 33–36).

indikatorjev, ki so nam lahko v pomoč pri določanju stopnje institucionalizacije določene stranke:

- 1) Prvi indikator, ki nam pove ali je stranka visoko ali nizko institucionalizirana, je stopnja razvitosti centralnega aparata, ki je v navezi s sistemskostjo; namreč, bolj ko je centralni aparat razvit in birokratiziran, bolj centraliziran nadzor izvaja nad področji negotovosti in distribucijo virov, takšna stranka pa je bolj institucionalizirana. V obratnem primeru, ko je centralni aparat slabo razvit oz. embrionalen, ali pa ga celo ni, imajo posamezne strankarske enote pri delovanju in postopkih izmenjave z okoljem več avtonomnosti, saj delujejo mimo centra, stranka pa je šibkeje institucionalizirana.
- 2) Tudi drugi indikator je povezan s sistemskostjo, saj nam pove, kakšna je stopnja homogenosti organizacijskih struktur na isti organizacijski ravni, oz. ali so posamezne organizacijske enote enako oblikovane. Centraliziran nadzor, ki obstaja v močnih institucijah in ki ne dopušča avtonomnosti organizacijskim enotam, zagotavlja tudi nadzor nad njihovo organiziranostjo. Močna institucija je zaradi tega homogena. Po drugi strani pa so šibke institucije brez močnega nadzora centra heterogene organizacije, saj se avtonomne posamezne enote organizirajo po svoje.
- 3) Način financiranja stranke je tretji indikator šibkih in močnih institucij. Močne institucije se ponavadi financirajo iz mnogo različnih finančnih naslovov, ki se redno stekajo na strankarski račun in ji s tem omogočajo avtonomnost. Ker je močna institucija tudi birokratizirana, so redni viri nujno potrebni za zagotavljanje delovanja organizacije. Pri šibkih institucijah je financiranje negotovo, ne poteka kontinuirano ampak točkasto in je z vidika virov financiranja tudi manj raznovrstno. Nevarnost, ki se pri takšnih strankah lahko pojavi je, da postanejo preveč odvisne od določenega vira, katere manko lahko ogrozi tudi sam obstoj organizacije.
- 4) Narava razmerij, ki jih vzpostavlja stranka do zunanjih pomožnih organizacij je četrti vidik stopnje institucionalizacije in je v povezavi z avtonomnostjo stranke. Močno institucionalizirana stranka ima zaradi visoke avtonomnosti

in posledično močnega nadzora zunanjega okolja tudi močan nadzor nad svojimi eksternimi organizacijami, ki jih pojmuje kot svoj politični podaljšek, ali s Panebiancovo (1988: 59) oznako "pogonski jermen". Po drugi strani pa je pri šibkih institucijah možno, da povezav z zunanjimi organizacijami sploh nimajo. Če jih že imajo, so te ponavadi nestalne ali pa je lahko stranka zaradi svoje nizke avtonomnosti do okolja, ki ga ne nadzira, od zunanjih organizacij celo odvisna.

- 5) Zadnji indikator institucionalizacije stranke določa kakšna je stopnja ujemanja statutarne pravil in dejanske strukture moči v stranki in je prav tako kot prejšnji indikator v povezavi z avtonomnostjo stranke. Gre predvsem za to, kako jasne ali zabrisane so meje in pravila o tem kdo lahko prevzema vodilne funkcije in na kakšen način. V šibki instituciji, so zaradi nizke avtonomije takšne meje zabrisane, saj so lahko posamezniki določenih združenj, interesnih skupin, sindikatov ali drugih eksternih organizacij sicer formalno izven stranke, neformalno pa del dominantne koalicije, kar pa pomeni, da lahko posamezniki, ki niso del organizacije, vanjo lažje prehajajo in zasedajo vodilne pozicije. Močne institucije imajo po drugi strani zaradi visoke avtonomije transparentnejši organizacijski obseg in vidne povezave z drugimi organizacijami, zato so tudi meje prehajanja jasno postavljene. Panebianco (ibid.) zato tudi poudarja, da pri stopnji ujemanja ne gre za to, da bi morale stranke v svojih statutih natančno opisati distribucijo moči, ampak da so posamezniki, ki so na dominantnih pozicijah tam zato, ker so v stranki formalno prepoznani, ne pa zaradi njihove vplivne vloge, ki jo imajo v kakšni zunanji organizaciji.

Obe širši dimenziji in ožji kazalniki so nam torej v pomoč pri razlagi in razumevanju značilnosti močnih in šibkih institucij, a ne le to. Stopnja institucionalizacije nam po drugi strani pove tudi, kako bo stranka v okolju delovala, če v njem pride do sprememb. Institucionalizacija torej zaseda posebno mesto med okoljem in organizacijo. Močno institucionalizirane stranke so kot vemo v zelo avtonomni poziciji do okolja, zato se okoljskim alteracijam in pritiskom tudi lažje ubranijo. Orodja, s katerimi si stranka zagotavlja kontrolo nad možno negotovostjo okolja so zgoščena v rokah centra, zato je tudi

strategija odgovora lahko enotna, hitra in učinkovita. Vendar pa se tudi močna institucija lahko uspešno brani sprememb in nadzira okolje le do neke mere¹⁵. Visoka raven sistemskosti ima zato v takšni stranki lahko tudi negativen učinek, ker povzroči, da se v primeru krize določenega segmenta njeni učinki prenesejo tudi na ostale strukture v organizaciji, saj močna povezanost med segmenti preprečuje njihovo izolacijo. Če je kriza močna in se mora stranka prilagoditi in preoblikovati, do tega prihaja počasi in s težavo. Večja verjetnost je, da bo zaradi prekomerne rigidnosti oz. togosti, stranka razpadla, kot pa doživela oz. prešla skozi temeljite in nepričakovano preoblikovanje (Panebianco 1988: 58).

Nasprotno pa šibka institucija nizka stopnja avtonomije do okolja postavlja v odvisnost, predvsem zaradi dotoka finančnih virov, ki ji ga okolje omogoča. Takšna odvisnost postavi stranko tudi v položaj večje občutljivosti na spremembe. Strankino okolje se neprestano spreminja. Ker ga kot šibka institucija ne more nadzirati, se mu mora neprestano prilagajati in se v skladu z njim preoblikovati, če želi preživeti. Nizka stopnja sistemskosti šibki instituciji v tem primeru predstavlja prednost, saj se lažje prilagodi. Ker so posamezni segmenti v organizaciji avtonomni, se lahko na spremembe odzovejo posamezno, s čimer pa učinki možnih kriz ne prizadenejo celotne organizacije, ampak ostanejo izolirani. Stranka z nizko stopnjo institucionalizacije je zato fleksibilnejša in se lahko hitro preoblikuje v skladu z okoljem.

Če povzamemo, bolj kot je stranka institucionalizirana, manj se pasivno prilagaja na okolje, bolj je sposobna nad njim dominirati oz. ga obvladovati, po drugi strani pa se težje preoblikuje in obratno; manj kot je institucionalizirana, bolj se mu pasivno prilagaja, saj nima potrebnih lastnosti da bi ga obvladovala in prilagajala sami sebi, preoblikovanje pa je lahko hitrejše.

¹⁵ Vsaka stranka deluje v več arenah hkrati, ki so med sabo odvisne. Ta medsebojna odvisnost različnih aren je ponavadi glavni vzrok sprememb v okolju, zato ga tudi močne institucije ne morejo popolnoma obvladovati (Panebianco 1988: 213).

4. OKOLJE IN PRITISKI

Obstoj notranje strukture, razporeditve moči in notranjih odnosov, ter pozicioniranje stranke v političnem prostoru in vzpostavljanje odnosov z drugimi subjekti v njem, definirajo strankino notranje in zunanje okolje. Spremenljiva narava okolja lahko pomembno vpliva na delovanje stranke. Adaptacija stranke dejansko pomeni prilagajanje pritiskom, ki izvirajo tako iz zunanjega kot notranjega okolja (Harmel in Janda v Randall in Svasand 2002: 14). Vendar pa vsaka sprememba v okoljih za stranko še ne predstavlja pritiska, zato jih mora vodstvo najprej zaznati kot pritisk, na podlagi tega zavzeti politično stališče in odgovoriti s sprejetjem in izvajanjem primerne strategije oz. s spremembo delovanja stranke. Lahko se npr. pojavi možnost, da vodstvo v skladu z novimi, spremenjenimi tehnološkimi zmožnostmi v delovanje stranke vnese določene inovacije, ki lahko izboljšajo in pripomorejo k njeni učinkovitosti, vendar pa ne moremo reči, da takšne spremembe predstavljajo večji pritisk, da se stranka prilagodi. Po drugi strani pa lahko npr. upadanje dotoka različnih virov (npr. finančnih virov, članstva) sili stranko k notranjim organizacijskimi ali ideološkimi spremembam oz. reorganiziranju. Možno je namreč, da v takšnih primerih pride tudi do internih konfliktov zaradi neučinkovitosti vodstva, kjer lahko pridobijo na moči posamezne skupine, ki začno tekrovati za vodstvene pozicije v stranki, kar pa lahko destabilizira organizacijo (Wilson 1995: 210).

Narava sprememb torej ima pomen pri prilagajanju stranke, vendar pa je ključnega pomena predvsem, kako spremembe zaznava vodstvo. Lahko se torej zgodi, da vodstvo določenih sprememb v okolju ne zazna kot pritisk na organizacijo in se na njih zato tudi ne odzove, lahko pa se tudi zgodi, da se kljub zaznavanju zaradi različnih razlogov ne more ali ne želi odzvati (Wilson v Krašovec in Lajh 2004: 170). Vendar, če želi stranka preživeti, mora vedno upoštevati tiste dejavnike, ki predstavljajo grožnjo njenemu delovanju oz. obstoju organizacije. To je lahko vsaka večja sprememba, ki vpliva na izmenjavo virov in distribucijo spodbud; izguba finančnih virov, večji premiki v razporeditvi moči med strankami v parlamentarni areni, volilna fluidnost, pojav nove stranke, ki cilja na isto družbeno bazo itd. Vsi ti dejavniki izhajajo predvsem iz širših družbeno – ekonomskih ali institucionalnih sprememb,

sprememb v politični kulturi ali v tekmovalnem okolju strank (Wilson v Krašovec in Lajh: 169).

Za vsako stranko, in tudi za našo kasnejšo analizo zelo pomemben del okolja, ki je lahko hkrati tudi zelo negotovo, je volilna arena. Strankarski boj za večanje ali vsaj ohranjanje volilnih glasov, ki poteka v volilni areni, je namreč ključnega pomena za ohranjanje pozicije v političnem prostoru in zagotavljanje preživetja stranke tudi volilno, ne le organizacijsko. Zato je zanjo zelo pomemben predvsem tisti del, iz katerega črpa volilne glasove. Ta zajema njeno socialno bazo; del okolja na katerega cilja ideologija organizacije, oz. tisti del, nad katerim mora organizacija imeti nadzor, če želi obdržati svojo identiteto (Panebianco 1988: 204). To področje je tako še posebej občutljivo za novoustanovljeno oz. nizko institucionalizirano stranko, ki z bazo še nima utrjenih povezav ali pa so le-te šibke. V primeru, da se pojavi nova stranka, ki poskuša s političnim programom, ideologijo in političnimi strategijami apelirati na bazo že obstoječe stranke in jo prevzeti, v volilni areni ustvari povečano stopnjo kompleksnosti (Panebianco 1988: 210). Ta povzroči velik pritisk na obstoječo stranko, saj jo družbena baza dejansko identificira. Negotove okoliščine ji zmanjšajo možnosti za ohranjanje in nadaljnje izgrajevanje družbenih povezav, saj se zmanjšajo možnosti za nadaljnjo distribucijo kolektivnih spodbud, ki so primarni vir kolektivne identitete in s tem identifikacije s stranko, na katerih temeljijo volilni glasovi. Zaradi zmanjšane distribucije se med podporniki stranke lahko začne kazati vedno večje nezadovoljstvo z vodstvom, ki lahko postane vprašljivo, elite znotraj stranke pa začno pridobivati na moči. Moramo tudi omeniti, da pri visoko institucionalizirani stranki do takega poizkusa prevzema redko pride, saj nad svojo veliko družbeno bazo dominirajo. Z njo imajo razvite močne povezave s pomočjo politične subkulture, kar pa druge stranke dejansko odvrača od tega, da bi z njo vstopile v tekmujoč odnos (Panebianco 1988: 213). V kompleksni volilni areni gre torej za pojav neobičajnega tekmovalnega odnosa med strankami. Če je tovrstno tekmujočih strank veliko, je tudi stopnja kompleksnosti volilne arene večja (Panebianco 1988: 210). Negotovost oz. nepredvidljivost volilne arene je zato verjetnejša v večstrankarskih političnih sistemih, ki omogoča tekmovalno večjemu številu političnih strank, okoljih z nizkim volilnim pragom, ki na stranke deluje spodbujevalno glede vključevanja v

tekmo za volilne glasove, ter nizko institucionaliziranih strankarskih sistemih, kjer prevladujejo nizko institucionalizirane stranke.

Tudi strankarski sistemi se, tako kot stranke, med sabo razlikujejo po stopnji institucionaliziranosti in s tem vplivajo na stranke. V močno institucionaliziranih strankarskih sistemih, ki jih strukturirajo močno institucionalizirane stranke, je volilna arena predvidljiva in enostavna (Panebianco 1988: 209). Značilna je namreč stabilnost v sestavi in vzorcih strankarskega tekmovanja (Przeworsky v Katz in Crotty 2006: 206). Če primerjamo izide volitev med sabo se porazdelitev glasov v večji meri ne spreminja, saj volilno vedenje temelji na lojalnosti ter identifikaciji s strankami na podlagi tradicije. Vezi, ki jih je stranka vzpostavila s svojo volilno bazo so trdne, strankarska subkultura pa je močno razvita. Kako takšen strankarski sistem vpliva na stranke? Ker ne prihaja do večjih volilnih premikov so tudi razmere znotraj vodstva umirjene, saj lahko v takšnem predvidljivem okolju deluje usklajeno. V enostavni volilni areni lahko zato pričakujemo večjo kohezivnost in stabilnost dominantne koalicije v posamezni stranki (Panebianco 1988: 209). Nasprotno je večja volilna fluidnost in s tem nestabilna oz. turbulentna volilna arena značilna predvsem za nizko institucionalizirane stranke in strankarske sisteme (ibid.). Za takšne fluidne sisteme je značilno, da se pogosto menjajo tako stranke, ki tekmujejo med sabo kot institucionalna pravila, ki vplivajo na sam strankarski sistem, povezave strank s socialno bazo pa so šibke (Katz in Crotty 2006: 207). Volilni glasovi se zato pogosto podeljujejo na podlagi posameznih kandidatov in določenih političnih vprašanj, kar močno zmanjšuje samo predvidljivost volilne arene. Nizko institucionaliziran strankarski sistem je zato za stranke zelo negotov. Vodstvo tako okolje s težavo obvladuje, zato lahko pride do resnih znotrajstrankarskih napetosti, predvsem zaradi težave, kako oblikovati kompromis glede primerne rešitve, ki bi zmanjšala takšno negotovost. Dominantna koalicija se v turbulentnih okoljih torej vedno razdeli in destabilizira, zato v takšnih okoljih lažje delujejo tiste institucije, v katerih je oblika odločanja decentralizirana (Panebianco 1988: 204).

Ker imamo v Sloveniji proporcionalni volilni sistem z dokaj nizkim, štiriodstotnim parlamentarnim pragom, je seveda za pričakovati, da se bo na volitvah pojavilo

kar nekaj novih strank, ki bodo nagovarjale volilce in poskušale pridobiti čimveč glasov. Kljub takšnemu spodbujevalnemu volilnemu sistemu pa strankarsko okolje za slovenske parlamentarne stranke ni negotovo, saj ni zaznati pretirane fluktuacije v razporeditvi volilnih glasov med strankami in tudi med volitvami. V Sloveniji imamo zato stabilen in relativno visoko institucionaliziran strankarski sistem¹⁶ z dokaj predvidljivo volilno areno, zato je pojav AS za SMS že iz tega vidika pomenil poseben izziv in povečano negotovost. Predvsem pa ob predpostavki, ki smo jo izpostavili uvodoma, da zaradi nizke stopnje institucionalizacije ni imela utrjenih povezav s svojimi volilci.

4.1 Strategije prilagajanja in organizacijske spremembe

Pritiskov, vzrokov za spremembe in s tem tudi možnih strategij prilagajanja strank je veliko, vendar se bomo v tem diplomskem delu omejili le na vodstvene strategije, ki se nanašajo na spremembe v volilni areni. Slabši volilni rezultat ali poraz na volitvah je npr. eden izmed tistih večjih dejavnikov, ki zahteva redefiniranje organizacije in njenega delovanja, da si lahko v prihodnosti povrne izgubljene volilne glasove in obnovi pozicijo v političnem prostoru. Vendar neuspešne volitve niso edini moment pritiska, ki zahtevajo strankino prilagoditev. Do njega lahko pride tudi tik pred volitvami, s pojavom tekmujoče stranke, ki cilja na identično družbeno bazo in ki je še toliko nevarnejša, ker zahteva hitrejšo prilagoditev. Kot smo že omenili, je povečana kompleksnost arene še bolj negotovo področje pri strankah z nizko stopnjo institucionalizacije, zato je učinkovita strategija nujna, da ohrani volilne glasove in stabilnost organizacije. Prilagajanje stranke na spremembe v okolju se tako lahko odraža v spremembah strankarske politike ali organizacijskih spremembah v obliki prenovljenih politik odnosov ali struktur (Ladrech 2002: 395).

Panebianco (1988: 217) trdi, da je edina možna obramba prizadete stranke sovražen odnos do tekmujoče. Natančneje Panebianco ne definira, kaj bi naj zajemal "sovrážen odnos", izpostavlja pa, da mora prizadeta stranka odbiti vse

¹⁶ To ugotavljata tudi Fink-Hafner in Krašovec (2000) z analizo stopnje konsolidiranosti strankarskih sistemov v Sloveniji, na Češkem, Slovaškem, Poljskem in Madžarskem.

poskuse odvzema socialne baze, če želi ohraniti svojo identiteto in identifikacijo njenih članov. Možna strategija v tem kontekstu bi lahko bila negativna sporočila oz. napadanje tekmecev preko medijskih kanalov, vendar lahko po drugi strani prav negativen govor spodbudi odklonilne odnose pri volilcih.¹⁷ Mair, Müller in Plasser (2004: 12) v istem kontekstu možnih strategij do drugih strank predstavljajo vzpostavljanje povezav, volilnih zavezništev ali celo združevanj. Vendar Panebianco (1988: 217) poudarja, da so povezave ali združevanja med tekmujočimi strankami tvegana, predvsem v primeru, da sta obe stranki šibki instituciji. Šibke institucije imajo nestabilno dominantno koalicijo in že tako težko branijo svojo identiteto in nadzirajo okolje, zato lahko takšna povezava dodatno ogrozi stabilnost obeh strank. Zaradi okoljskih pritiskov lahko namreč pride tudi do večjih notranjih konfliktov, kar ju lahko še dodatno destabilizira in razdeli.

Možne so tudi strategije, ki niso usmerjene k tekmujoči stranki, ampak k strankinemu tveganemu območju oz. socialni bazi iz katere črpa volilne glasove. Stranka lahko zavzame strategijo intenzivnejšega povezovanja s svojo volilno bazo, zaradi katere je v prvi vrsti sploh ogrožena, po drugi strani pa se lahko usmeri k zamenjavi stare ciljne skupine ali pridobivanju novih, dodatnih skupin volilcev (Mair, Müller in Plasser 2004: 12). Odloči se lahko npr. za ustanavljanje podmladka ali pa se usmeri h kakšnim drugim generacijskim, družbenim ali pa tudi marginalnim skupinam, katerim druge stranke ne posvečajo pozornosti. Na drugi strani apeliranje in nabor dodatnih skupin volilcev tudi velikokrat posledično izhaja že iz vključevanja novih programskih usmeritev ali novih politik, kot je npr. zelena politika. S takšnim vključevanjem lahko spremenijo tudi pozicijo na klasičnem kontinuumu levo-desno, kar ravno tako predstavlja možno strategijo adaptivnega odgovora stranke. Mair, Müller in Plasser (2004: 13) izpostavljajo še en relevanten odgovor, ki pa je usmerjen k povezovanju z različnimi interesnimi skupinami. Interesne skupine in predvsem nova družbena gibanja lahko namreč pomembno vplivajo na strankin nabor dodatnih volilcev, volilnih glasov, hkrati pa pripomorejo k pozitivni zunanji podobi stranke ter ji dajo prednost pred tekmujočimi.

¹⁷ Goffman npr. opozarja, da diskreditiranje drugega lahko diskreditira lastno prezentacijo "napadalcev" tako, da sproži neodobranje opazovalcev, to pa oslabi njihov imidž (Šadl 1993: 99).

Nenazadnje pa se lahko stranka na pritiske iz okolja odzove tudi z nekaterimi organizacijskimi spremembami. Ena izmed možnih organizacijskih preoblikovanj, ki je hkrati tudi rezultat razvoja organizacije, je vključevanje in zaposlovanje političnih profesionalcev, ki so še posebej pomembni pri političnih kampanjah, odnosih z mediji in notranjih tehnoloških izboljšavah (Mair, Müller in Plasser 2004: 11). Stranka lahko z določenimi organizacijskimi spremembami vpliva tudi na svoj politični imidž oz. zunanjo volilno podobo in tako postane privlačnejša za volilce. V svojo sredino lahko privabi znane medijske osebnosti, kar je tudi v Sloveniji v zadnjem času pogost dejavnik v strategiji političnega marketinga.¹⁸ Medijska prepoznavnost strankinih kandidatov lahko občutno pripomore k povečani konkurenčnosti stranke v volilni areni, sploh v današnjem času, ko zanimanje za politiko in volilna udeležba upada.¹⁹

Kot vemo, struktura dominantne koalicije ne vpliva le na usklajevanje notranjega razdeljevanja spodbud in obvladovanje odnosov med skupinami, ampak tudi na samo stabilnost organizacije in s tem zmožnosti prilagajanja povečani negotovosti okolja. Sprememba vodstva ali sprememba v dominantni koaliciji je potemtakem lahko še ena izmed dejavnikov adaptacije politične stranke ob pojavu povečanega pritiska iz okolja. Vendar pa spremembe v dominantni koaliciji ne pomenijo le spremembe razporeditve in strukture moči. Implikacije se namreč kažejo skozi posledično modifikacijo njenega celotnega organizacijskega reda. Razporeditev oz. struktura moči v stranki je tista, ki definira strankin organizacijski red, zato so spremembe organizacijskega reda dejansko posledica spremenjene strukture dominantne koalicije (Panebianco 1988: 243).

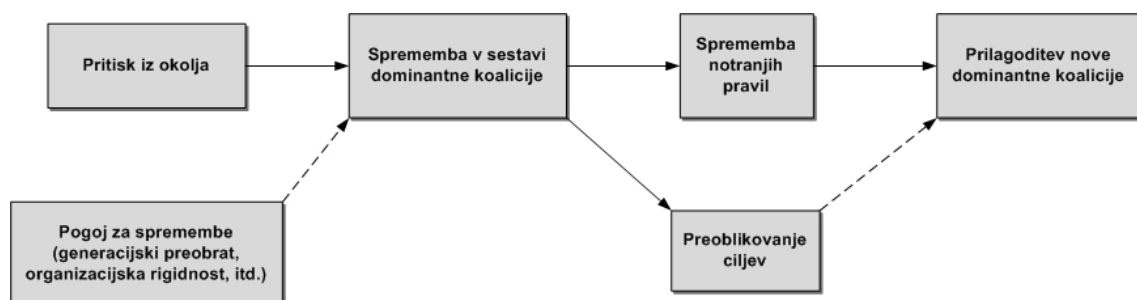
Vodstvo je tisto, ki mora ohranjati stabilnost organizacije, zato vsaka močnejša alteracija v okolju vpliva predvsem na dominantno koalicijo, ki pritiske zaznava

¹⁸ Kot znane medijske osebnosti so se na kandidatnih listah že pojavili npr. Janko Šopar pri stranki Slovenija je naša, Eva Irgl pri SDS, Franci Kek, Vitomir Rožej in drugi pri AS itd.

¹⁹ "Številni indikatorji kažejo, da je stopnja politične apatije povsod v porastu. Še zlasti v posttranzicijskih družbah, kjer so ob prelomu ljudje z velikimi obeti zrli v novo, pluralno politiko in potem doživeli razočaranje glede na visoka pričakovanja" (Miheljak 2002: 138).

in se na njih prilagaja s primernimi strategijami. Njena primarna naloga je ohranjanje organizacijskega ravnotežja in zagotavljanje organizacijskih interesov, ki pa se v primeru večjega zunanje pritiska na organizacijo porušita. V takšnih okoliščinah namreč ne more več izvajati popolnega nadzora nad svojim okoljem niti nadzirati in razdeljevati obe vrsti spodbud, ki so pomembne za stabilnost in ohranjanje konsenza v organizaciji. Dominantna koalicija s tem izgublja na legitimnosti, kar lahko pripelje do krize in grupacij v stranki, ki opozarjajo na neučinkovitost vodstva, predlagajo svoje organizacijske rešitve in posledično zahtevajo njeno zamenjavo. Panebianco (ibid.) poudarja, da igrajo za spremembe v dominantni koaliciji pomembno vlogo tudi določeni pogoji v strankinem notranjem okolju, ki še dodatno spodbudijo notranjo krizo. Ti lahko segajo od zmanjšane organizacijske učinkovitosti do generacijskega preobrata, kjer prihajajo v ospredje novi potencialni voditelji za sestavo nove prihodnje dominantne koalicije (ibid.).

Slika 4.1.1: Prikaz preoblikovanja organizacijskega ustroja stranke

Vir: Panebianco (1988: 244)

Ravno na podlagi omenjenih notranjih pogojev (glej sliko 4.1.1) se lahko torej ob povečanem pritisku na stranko razvije organizacijska kriza, ki jo Panebianco (1988: 244) označi za prvo fazo v tristopenjski spremembi organizacijskega reda stranke. Organizacijski krizi sledi druga faza oz. faza nezaupanja v staro dominantno koalicijo, ustvarjanja novih elit in zamenjave vodstva, dokler v tretji fazi ne pride do prestrukturiranja organizacije (ibid.). Z novim vodstvom pa se organizacija v celoti reorganizira, kar pomeni, da redefiniranje organizacije vključuje tudi spremembo ciljev, družbene baze in nenazadnje celotne identitete stranke. Panebianco (ibid.) izpostavlja, da so takšne spremembe po zamenjavi vodstva nujne, saj nove elite s tem legitimirajo svojo pridobitev moči s tem, ko

prikažejo, da je bila zamenjava vodstva pomembna za organizacijo samo (ne zaradi osebnih interesov ali rivalstva). Ravno tako se z organizacijskim preoblikovanjem redefinirajo notranja pravila delovanja stranke, ki ponavadi vključujejo tekmovanje v stranki ter razporeditev moči med organi, kar se tudi formalno izrazi v samih spremembah statuta stranke. Pozicije moči organov se spremenijo - določene službe oz. organi dobijo več pristojnosti - ponavadi tiste, ki jih kontrolirajo nove elite, medtem ko se tistim, ki jih kontrolirajo stare elite, pristojnosti zmanjšajo. Kriza se torej konča s prestrukturiranjem organizacijskega reda in prilagoditvijo nove dominantne koalicije. Spremembe se vidijo v povečani koheziji, v stabilnosti in razporeditvi moči.

Z razlago preoblikovanja organizacijskega reda stranke kot odgovora na pritisk iz okolja tudi zaključujemo sklop teoretičnih osnov, ki nam bodo služile kot podlaga in pomoč pri organizacijski analizi in preučevanju prilagajanja SMS volilni areni kot poskusa volilnega preživetja v političnem prostoru.

5. RAZVOJ IN ADAPTACIJA SMS

V drugem delu, ki je pred nami, se bomo posvetili proučevanju izbrane novoustanovljene stranke (SMS), katerim namenimo pozornost v pričujočem diplomskem delu. Preučili bomo njeno delovanje vse od ustanovitve do drugih parlamentarnih volitev na katerih je sodelovala ter pritiske s katerimi se je soočala in kateri so predstavljali grožnjo ne le njeni zunanji volilni podobi ampak tudi notranji stabilnosti organizacije in nenazadnje njenemu organizacijskemu in volilnemu preživetju. Ker je institucionalizacija za politično stranko ključnega pomena pri dojemanju intenzivitete pritiska ter zmožnosti prilagajanja, bomo s pomočjo teoretičnih kazalcev stopnje institucionalizacije strank opredelili tudi stopnjo institucionalizacije SMS. Preko analize sprejetih in izvedenih adaptivnih strategij in na podlagi predpostavke o stranki kot šibki instituciji, bo temeljni in končni cilj, ki je tudi namen tega diplomskega dela, poizkus dokaza, da je strankin neuspeh na drugih parlamentarnih volitvah pogojen z neuspešno adaptacijo na spremembe v volilni areni, za katere je nizko institucionalizirana stranka sicer dovzetnejša, a se na njih lažje prilagaja.

Za lažje razumevanje organizacijske dinamike delovanja stranke, bomo na samem začetku analize navedli kratek oris njenega delovanja, kakršno je bilo lahko razvidno tudi s spremljanjem preko medijev. Za tem se bomo posvetili njenemu nastanku ter določili osnove, na katerih je gradila in kasneje tudi razvijala svojo organizacijo v smeri avtonomnejšega in koherentnejšega političnega subjekta. Preučitev dinamike notranjega okolja nam bo v pomoč pri razlagi vzroka povečane kompleksnosti volilne arene in načina prilagajanja na zunanji pritisk, v smeri volilnega in organizacijskega preživetja.

Analizo bomo izvedli na podlagi teoretične osnove, ki smo jo podali v prvem delu, nekaterih dodatnih sekundarnih virov, uradnih dokumentov stranke, interpretacije obstoječih javnomnenjskih raziskav (raziskave Politbarometra) in intervjujev ter pogovorov z nekaterimi sedanjimi in bivšimi funkcionarji v stranki. Zadnji nam bodo v pomoč predvsem za boljše razumevanje notranje strankarske dinamike delovanja in pridobivanje podatkov, ki jih iz uradnih dokumentov ni mogoče razbrati.

Na tem mestu moramo izpostaviti tudi manjšo težavo, prisotno pri zbiranju gradiva in kasnejši analizi. V stranki nikoli niso spremljali gibanje članstva, zato so vsi podatki o porastu, upadu in trenutnem številu članov sekundarne narave, posredovani preko glavnega tajnika.

5.1 Kratek oris delovanja stranke

Vse od transformacije Zveze socialistične mladine Slovenije, kot politične mladinske organizacije Komunistične partije Slovenije, v Liberalno-demokratsko stranko LDS do ustanovitve SMS v letu 2000 na slovenskem političnem prostoru ni bilo strankarske oblike združevanja mladih. SMS se je kot generacijska stranka na strankarskem polju pojavila 4. julija 2000, le nekaj mesecev pred parlamentarnimi volitvami, z izrazom manifestnega odgovora na nezanimanje etabliranih političnih strank do problematike mladih in njenega reševanja.

Prestop štiriodstotnega parlamentarnega praga in vstop v državni zbor s štirim dodeljenimi mandatnimi mesti je bilo v javnosti večkrat označeno kot "presenečenje volitev", katerega naj ne bi pričakoval nihče. Vendar pa je že Spahič (2000: 232) pred tem opozarjal, da so mladi ena izmed marginalnih družbenih skupin, ki predstavlja široko volilno bazo in katera bi lahko obstoječim strankam prinesla množico dodatnih glasov. V svoji volilni analizi z vidika političnega marketinga tako pravi: "Več kot 60.000 študentov so že sami zase skupina, ki si lahko z utemeljeno samostojno akcijo zagotovi parlamentarni delež, delež na nivoju lokalne oblasti ipd. No, ustrezen program jim lahko ponudi tudi ena od že obstoječih strank" (ibid.). Uspeh SMS, ki je na volitvah črpala volilne glasove ravno iz te široke in neizkoriščene družbene baze, potemtakem le ni bilo takšno presenečenje, kot so poudarjali nekateri.

Poleg apeliranja na mlade in izpostavljanja usmerjenosti v prihodnost, pa je stranka predstavljala tudi novost in svežino na strankarskem prostoru. Poudarjala je neobremenjenost s preteklostjo in nasprotovanje nenehnim medstrankarskim obračunavanjem, ki so v tistem času prežemale slovensko

politično javnost. Uspeh gre zato pripisati tudi dejavniku predhodne "apolitičnosti" oz. politične čistosti. Lukšič (v Videmšek 2006: 4) v enem izmed intervjujev tako pravi: "Slovenski odnos do politike je premalo političen in preveč moralen. Volivci iščejo nekoga, ki je najmanj umazan. Tisti, ki je dlje časa v politiki, je umazan že po definiciji. Politiki imajo v Sloveniji status ljudi z umazanimi rokami. Strukturna značilnost slovenske politike je velika prednost tistih, ki vanjo vstopajo na novo".

Hiter parlamentarni preskok novoustanovljene stranke je pritegnil pozornost javnosti. Povezovanje z vladno stranko LDS preko posebne pogodbe, v kateri se je v zameno za vodenje Urada za mladino in aktivnejše sodelovanje pri vladnem reševanju problematike mladih zavezala k podpori njenega takratnega predsednika Janeza Drnovška za mandatarja vlade, je v političnem in medijskem prostoru naletel na namigovanja, da je stranka pravzaprav le politični podaljšek vladne stranke. Očitki so se nadaljevali zaradi domnevne "politične podkupljivosti" predsednika, nekaterih poslancev in posameznikov v vodstvu že v času delovanja v študentski politiki, zaradi katerih so celotno stranko označevali kot antidemokratsko, oportunistično, predvsem pa zavajajočo do svoje ciljne volilne skupine. Negativni medijski imidž stranke se je okrepil tik pred lokalnimi volitvami v letu 2002, ko je v javnosti odmevala afeta na omenjenem uradu. Prišlo naj bi do nepravilnosti v delovanju in zlorabe položaja direktorja, ki ga je zasedal predsednik SMS Dominik S. Černjak. Domneve so posledično pripeljale tudi do groženj vladne koalicije glede njegove odstavitve, vendar so se v stranki odločili, da zaradi prevelikih medijskih pritiskov, ki dajejo negativno politično konotacijo celotni stranki, sam poda odstopno izjavo.²⁰ Stranka je kljub medijskim pritiskom na lokalnih volitvah s 46.066 oz. 4,43 odstotka volilnih glasov (Državna volilna komisija 2002) ponovila volilni uspeh s parlamentarnih volitev in pridobila 120 občinskih svetniških mandatov (Statistični urad RS 2007).

²⁰ Po finančni reviziji so bile sicer ugotovljene manjše nepravilnosti, vendar se je pokazalo, da so bili očitki za odstavitev neutemeljeni (Dossier korupcija 2002).

Naslednje leto je pričela s prvimi poskusi politične aktivnosti tudi na nadnacionalnem političnem nivoju. Pogovori in povezovanja s Federacijo evropskih Zelenih strank (EFGP) so ji prinesli status opazovalke, na podlagi katerih naj bi, v povezavi z izvenparlamentarno Stranko ekoloških gibanj (SEG), nastopila na Evropskih volitvah spomladi leta 2004. Pogovori s SEG so poleg skupnega nastopa na Evropskih volitvah vključevali tudi dodelitev mesta nosilca kandidatne liste enemu izmed njenih članov Leu Šešerku, vendar do skupnega nastopa ni prišlo zaradi sprememb v odločitvah dela vodstva glede na pobudo predsednika. Ta je za nosilko liste predlagal Alenko Paulin, nekdanjo tiskovno predstavnico takratne Socialdemokratske stranke Slovenije (SDS). Takšna odločitev je naletela na močno neodobravanje ene izmed takrat že oblikovanih frakcij pod vodstvom podpredsednika stranke Tadeja Slapnika, ki je proti večinskemu delu vodstva javno ostro nastopila. S tem se je domnevni nekajmesečni konflikt zaradi nezadovoljstva z delovanjem vodstva v stranki tudi zaostril. Slapnikova frakcija je nekajkrat zahtevala sklic izrednega kongresa, ki pa so ga nazadnje v izvršnem odboru stranke zavrnili s preglasovanjem. Posledično je iz stranke izstopila celotna frakcija, vključno z dvema poslancema in ustanovila novo, tako idejno kot vsebinsko zelo podobno stranko Aktivna Slovenija (AS). SMS je na kasnejših junijskih evropskih volitvah beležila upad volilne podpore, ki se, kljub reorganiziranju in interesni razširitvi stranke na rednem kongresu v začetku julija, na parlamentarnih volitvah nekaj mesecev kasneje ni povišala. SMS je na svojih drugih volitvah v državni zbor doživela poraz, s stranko pa se je od začetka delovanja v štiriletnem obdobju identificiralo najmanj volilcev.

5.2 Strankin razvojni model

Pred ustanovitvijo SMS sta med sabo neodvisno potekala dva poskusa mladinskega strankarskega povezovanja. Prvi poskus formiranja stranke je temeljil na medsebojni povezavi neodvisnih kandidatnih list mladih, ki so na lokalnih volitvah leta 1998, sicer med seboj nepovezano, po posameznih občinah beležile sorazmerno veliko podporo. Ta je zajemala tudi od 12–17 odstotkov volilnih glasov (Slapnik intervju 7. avgust 2007). Takšen ugoden

rezultat je sodelujoče na omenjenih neodvisnih listah skupaj z drugimi mladimi po Sloveniji spodbudil, da so leto kasneje izvedli ustanovni kongres stranke z imenom Lista mladih Slovenije (LMS). Slapnik (intervju 7. avgust 2007), eden izmed pobudnikov in izvoljeni predsednik takratne stranke v nastajanju izpostavlja, da je bila stranka tik pred registracijo in vpisom v register političnih strank, vendar pa do nje ni prišlo, ker jih je k sodelovanju povabil Simon Zore, ki je na ljubljanskem in gorenjskem prav tako zbiral somišljenike za ustanovitev mladinske stranke. Hkrati je torej tudi v drugih regijah po Sloveniji potekal podoben proces poskusa mladinskega strankarskega organiziranja, ki je pod iniciativo takratnega direktorja Študentske organizacije Univerze v Ljubljani Simona Zoreta in kasnejšega glavnega tajnika SMS Jožeta Vozlja, med sabo povezoval predvsem posameznike dejavne na mladinskem področju in v študentski politiki obeh univerz. Vozelj (intervju 14. junij 2007) namreč izpostavlja, da so zamisli in pogovori o ustanovitvi stranke potekali že leta 1994 v ŠOU, kjer je bila velika večina tudi aktivnih.²¹ Takrat naj bi sicer razmišljali o organiziranju in ustanovitvi mladinskega gibanja kot vrste političnega združevanja, s katerim bi zastopali interese mladih, vendar pa Vozelj (intervju 14. junij 2007) izpostavlja, da so kasneje idejo o mladinskem gibanju opustili in se organizirali kot politična stranka predvsem zato ker se je kljub poskusom političnega lobiranja pokazalo, “ ... da si v Sloveniji uslišan le, če greš v politično tekmo in imaš tudi sam konkretne vzvode oblasti”.

Sodelovanje med obema centroma mladinskega povezovanja je rezultirala v ustanovitvi skupne stranke SMS. V njej se je tako medsebojno povezala in zgradila zelo močna mreža posameznikov, ki so delali na mladinskem in študentskem področju; ŠOU in ŠOUM, študentski servisi, mladinski centri, kulturna in športna društva idr. (Vozelj intervju 14. junij 2007). Ta mreža posameznikov je torej z vstopom v stranko s sabo pripeljala tudi nekatere povezave z delom mladinske populacije oz. ciljne volilne skupine iz katerih naj

²¹ Iz vrst študentskih funkcionarjev so prihajali tudi Dominik S. Černjak, kasnejši predsednik stranke SMS in predhodno aktiven tudi v ŠOU, Simon Zore, predsednik ŠOU v letu 2000, Drago Žura, predsednik sveta SMS ter predsednik ŠOUM Maribor v letu 2000 ter Marko Diaci, kasnejši poslanec v DZ in aktualni podpredsednik stranke, ki je poleg predhodne funkcije predsednika študentskega parlamenta ŠOUM uspešno neodvisno nastopal tudi na lokalnih volitvah.

bi SMS črpala volilne glasove. Prav tako so povezave s študentskimi klubi služile za vzpostavitev strankine lokalne mreže.

Čeprav so mladi ponavadi ena izmed gonilnih sil novih družbenih gibanj²² ter političnih sprememb in bi jih v tem smislu lahko opredelili za naprednejši in posledično levo ideološko usmerjeni del družbe, pa samo stranko in njen ideološki profil ni mogoče pozicionirati na klasičnem kontinuumu levo-desno. Po ustanovitvi zato tudi ni imela natančno oblikovanega programa ali jasno razdelane ideologije s katero bi se lahko umestila na ideološki strankarski prostor. Stranka je sicer sprejela nekatere programske smernice, v katerih je poleg upoštevanja idej mladih poudarjala tudi zavzemanje za socialno pravičnost, policentričen okoljevarstven razvoj in razvoj znanosti in podjetništva, vendar pa je kot generacijska stranka tako z imenom kot osnovnim idejnim izhodiščem slonela predvsem na političnemu povezovanju mladih z namenom spodbujanja reševanja njihove politično zapostavljene problematike. SMS naj bi torej brez ideološke obremenjenosti zastopala interese vseh mladih, ne le njihovega dela. Na tej osnovi je ob svojem nastanku tudi poudarjala, da se je aktivna mladinska družba združila med seboj in sprožila " ... politično gibanje, ki ni ideološko niti zgodovinsko obremenjeno in združuje mlade vseh življenjskih nazorov" (SMS 2000a). Ravno na tej ideji mladinskega povezovanja ter kolektivni akciji spregledanega dela družbe in njenih podpornikov naj bi prišlo do poskusa spodbuditve politične angažiranosti vseh mladih. Ti so definirali strankino primarno družbeno bazo in s tem predstavljali področje oblikovanja kolektivne identitete.

Rahlo prednost pred drugimi manjšimi strankami in kar daje prednost novoustanovljenim strankam nasploh je tudi dejstvo, da nekateri posamezniki, ki so zasedli vodstvene položaje v stranki, niso bili popolni novinci na političnem polju, saj so izhajali z vrst študentskih funkcionarjev ali pa so že pred ustanovitvijo stranke delovali v okviru lokalne mladinske politike. Ena izmed večjih pomanjkljivosti, ki lahko v veliki meri vplivajo na novoustanovljene stranke

²² Največ aktivistov in simpatizerjev novih družbenih gibanj je mladih in iz vrst inteligence (Fink-Hafner 1992: 67).

je namreč odsotnost političnih profesionalcev²³. Politični amaterizem lahko občutno pripomore k slabo zastavljeni organizacijski formi stranke, ki pomembno vpliva na njen kasnejši razvoj in funkcionalnost, ter k dovzetnosti, da se ob začetnem delovanju ali pa v ključnih kriznih trenutkih v stranki delajo napake in sprejemajo slabe odločitve.²⁴

Na ustanovnem kongresu 4. julija 2000 v Ljubljani, kjer so bili prisotni vsi dotedanji podporniki stranke, so sprejeli programske smernice in statut ter izvolili glavne organe delovanja stranke; predsednika in podpredsednika stranke, glavnega tajnika, vodjo volilnega štaba, svet ter petčlanski izvršni odbor. Na mesto predsednika je bil izvoljen Dominik S. Černjak, Tadej Slapnik je bil izvoljen za podpredsednika stranke, Jože Vozelj za glavnega tajnika, Anton Noner pa za vodjo volilnega štaba. Organizacijska struktura stranke je bila tako v samem začetku njenega delovanja sicer prilagojena zahtevam za politično registracijo²⁵, vendar pa je v praksi delovala v okrnjeni oz. modificirani obliki, saj so ostale organe volili naknadno (Vozelj intervju 14. junij 2007). Vsi omenjeni organi so dejansko predstavljali začetno strankarsko vodstveno jedro, okoli katerega so se poleg začetnih aktivistov postopoma zbirali dodatni podporniki, čemur je bilo prilagojeno tudi samo delovanje stranke. Takšna organizacijska struktura je seveda logična posledica iniciativnega organiziranja, saj je pri novoustanovljenih strankah v fazi geneze organizacijska struktura še vedno bolj podobna družbenemu gibanju kot pravi politični stranki. Tudi Vozelj (intervju 14. junij 2007) pravi, da so na začetku delovali prav na ta način; "zelo aktivistično, gverilsko", saj je bilo tudi pri pripravah na volilno kampanjo in volitve veliko prostovoljnega angažiranja in finančnih vložkov članov in simpatizerjev.

²³ Tukaj mislimo tako na posameznike, ki jim je politika poklic kot tudi tiste politično izkušene posameznike, ki dobro poznajo notranje organizacijsko delovanje stranke (Weber 1992).

²⁴ Določeni posamezniki v SMS so torej že bili seznanjeni s političnim delovanjem, kar jim je lahko koristilo predvsem pri samih začetnih strankarskih aktivnostih, ne pa nujno tudi v primeru kompleksnejših kriznih situacijah.

²⁵ Stranka mora v skladu z 20. členom Zakona o političnih strankah (ZPoIS) "... imeti organ predstavnikov vseh članic oziroma članov stranke in izvršilni organ stranke" (Uradni list 2005).

Poleg prvega izziva pridobivanja nujno potrebnih finančnih virov, zaradi katerega je morala najeti bančni finančni kredit, se je stranka soočila tudi s spremenjenim institucionalnim okoljem oz. nekaterimi ustavnimi spremembami.

Institucionalne spremembe²⁶ so zajemale dvig parlamentarnega praga iz treh na štiri odstotke volilnih glasov ter ukinitve nacionalnih list, ki so pred spremembo dovoljevale vodstvu strank izbiranje izvoljenih kandidatov in v skladu s tem imenovanje poslancev glede na prioriteta mesta na listah in ne glede na število dejansko dodeljenih volilnih glasov. Prilagoditev spremenjenemu ustavnemu zakonu sicer ni zahtevala sprememb v samem delovanju stranke, saj je bila ta še le v začetnem izgrajevanju, vendar pa so ji ustavne spremembe kot novoustanovljeni stranki, v primerjavi z njenimi predhodnicami, nekoliko otežile vstop v DZ in postavile osnovo za morebitno zmanjšano funkcionalnost. Ukinitve nacionalnih list je sicer omogočila volilcem neposredno izvolitev svojih predstavnikov v DZ, brez preferenc in posredovanja vodstva stranke, po drugi strani pa je za mlade stranke kot je SMS takšna sprememba lahko pomenila dodatno slabost. Takšne stranke imajo namreč omejene vire primernih kandidatov za predstavnike v DZ, zato lahko spremenjeno določilo izbora poslancev rezultira v dodelitvi poslanskih mest manj primernim posameznikom, ki lahko (predvsem v primeru odsotnosti močnega strankarskega centra) tudi ogrozijo zunanjo podobo ali samo delovanje stranke.²⁷

Začetna, predparlamentarna aktivnost stranke v fazi geneze je bila usmerjena k iniciativnemu organizacijskemu oblikovanju, marketingu, predvsem pa pripravam in izvedbi volilne kampanje za prihajajoče državnozborske volitve. Z ustanovitvijo prvih petih lokalnih odborov je stranka pričela z organizacijskim izgrajevanjem in širitvijo tudi navzven, s katerim je nadaljevala tudi po vstopu v DZ. Zaradi zelo kratkega časovnega obdobja med ustanovitvijo in volitvami stranka namreč še vedno ni imela razvejane organizacije in je bila zato v začetnem parlamentarnem obdobju dejansko še vedno v organizacijsko fluidni

²⁶ S sprejetim Ustavnim zakonom o dopolnitvi 80. člena ustave RS, dne 26.07.2000 (Uradni list 2000).

²⁷ Poslanska skupina v DZ je javni del stranke in s tem tudi najbolj izpostavljen del. Katz in Mair (npr. Mair, 1994: 4) namreč v organizacijskem pogledu stranko delita na tri dele oz. oblike: javni del, centralni del ter stranko na terenu.

fazi. Največjo rast organizacije in hkrati tudi konec obdobja širitve lokalne mreže je opaziti dve leti kasneje, v letu 2002, kar časovno sovпада z obdobjem lokalnih volitev.

Na tem mestu se lahko ustavimo in na podlagi zadostne količine potrebnih podatkov ter poteka organizacijskega oblikovanja določimo strankin genetični model.

5.2.1 Model geneze

Po Panebiancovem modelu snovanja organizacije oz. prvem dejavniku določitve genetičnega modela gre v začetnem, predparlamentarnem obdobju SMS predvsem za primer teritorialne difuzije, ki razlaga združevanje spontano nastajajočih lokalnih elit v skupno politično organizacijo na nacionalni ravni. V skladu z difuzijskim elementom snovanja organizacije je bilo na posameznih območjih Slovenije pred ustanovitvijo SMS zaslediti povezovanje posameznikov na enakih idejah, na podlagi katerih so se medsebojno neodvisno formirale tudi posamezne lokalne politične elite, vsaka s svojimi somišljeniki oz. krogom podpornikov. Ena izmed njih se je izoblikovala na podlagi neodvisnih mladinskih list in lokalne politične aktivnosti in je bila že močno organizirana, druga pa se je oblikovala na podlagi delovanja v študentski politiki oz. aktivni participaciji v obeh študentskih organizacijah; tako ŠOUM in ŠOU. Obe sta se leta 2000 med seboj povezali in združili v enotno, na novo oblikovano strankarsko organizacijo na nacionalni ravni - SMS.

Tudi začetna ustanovitev prvih lokalnih združenj je bila pri SMS predvsem posledica difuzijskega načina oblikovanja stranke. Del stranke, ki se je nastal s povezovanjem na podlagi neodvisnih mladinskih list, je združeval somišljenike po različnih slovenskih občinah, zato je prvih pet lokalnih združenj nastalo kmalu po ustanovitvi, na podlagi predhodno organiziranih skupin oz. področij, s katerih so prihajali posamezniki, aktivni v vodstvu.²⁸

²⁸ Nastali so LO Slovenske Konjice, LO Zasavje, MO Ljubljana, MO Maribor in LO Logatec (SMS 2007).

Po pridobitvi statusa parlamentarne stranke je začelo rasti tudi zanimanje za samo članstvo v stranki.²⁹ Na tej podlagi je pri ustanavljanju lokalnih združenj zaslediti ponoven difuzijski element, saj je splošna iniciativa z artikulacijo interesov in pobud za njihovo ustanavljanje prihajala predvsem od spodaj, iz lokalnih sredin. Vozelj (intervju 14. junij 2007) namreč pravi, da so "... se pojavila posamezna področja, kjer je bilo članov in simpatizerjev več in so se želeli organizirati kot lokalni odbor". Center stranke je dajal podporo in pomoč pri oblikovanju, vendar predvsem zaradi pomanjkanja izkušenj, hkrati pa tudi iz vidika enotnih formalnih določil. Neke vrste nadzor nad organiziranjem je sicer v tem kontekstu obstajal, vendar pa njihovega ustanavljanja center stranke v tem času še ni spodbujal.

Intenzivnejšo organizacijsko širitev s pospešenim ustanavljanjem LO, tudi po več dnevno, je moč opaziti šele dve leti kasneje, konec prve polovice parlamentarnega obdobja stranke. Dejstvo gre pripisati predvsem logični strankarski strategiji za prihajajoče lokalne volitve, ki so potekale istega leta. To potrjuje tudi Vozelj (intervju 14. junij 2007) ko izpostavlja, da se je sistematično ustanavljanje LO iz bolj "nacionalnega vidika" začelo šele v letu 2002, ko se odločili povečati obseg stranke. Takšno nadaljnje organizacijsko snovanje stranke oz. razvoj teritorialne organizacijske mreže, ki ga je motiviral predvsem boj za volilne glasove, določa njeno oblikovanje po načinu teritorialne penetracije, ki poteka v smeri iz centra na periferijo.³⁰

Prvi dejavnik za določitev genetičnega modela SMS, ki temelji na prostorski dimenziji, nam torej razlaga, da se je stranka organizacijsko oblikovala skozi kombinacijo obeh teritorialnih načinov; difuzije in penetracije.

Za določitev genetičnega modela moramo preučiti tudi drugi dejavnik: (ne)obstoje zunanje sponzorske institucije. Po pregledu revizijskega poročila o

²⁹ Največji porast članstva je bilo opaziti do poletja 2001 (Vozelj intervju 14. junij 2007).

³⁰ Radi bi še izpostavili zanimivost, da je bilo nekaj LO tudi "mrtvih črk na papirju" oz. "paper branches", kot jih imenuje Farrell (1994: 225), ki se lahko uporabijo tudi na način, da "člane" takšnih LO določijo kot delegate na nacionalnem kongresu, kjer se ponavadi glasuje tudi o posameznih funkcionarjih na nacionalnem nivoju.

financiranju volilne kampanje (Računsko sodišče RS 2000) je razvidno, da SMS ni prejela večjih sponzorskih sredstev³¹, le posojila v obliki kredita, zato zunanje sponzorske institucije, ki bi stranko oskrbovala s finančnimi viri in tako pomembno vplivala na strankino delovanje in odločanje, na podlagi uradnih dokumentov ni zaznati. S trditvijo, da se stranka ni povezovala z nobeno zunanjo organizacijo z nameni pridobivanja finančnih resursov, so ugotovljeno potrdili tudi intervjuvanci, kar pa se logično sklada tudi z dejstvom, da je stranka za namene svojega delovanja in izpeljave volilne kampanje najela bančni kredit. Kljub temu pa moramo na tem mestu izpostaviti povezave s ŠOU in ŠOUM, od koder so prihajali ali še opravljali funkcijo nekateri aktivnejši pripadniki stranke³². Kot smo že omenili, je neke vrste pomoč obstajala že iz vidika kadrovskih virov oz. znanja, saj v vodstvu stranke niso delovali le politično neizkušeni, po drugi strani pa sta obe organizaciji stranki služili tudi kot pomoč pri povezavah z njeno ciljno socialno bazo mladih in pomoč pri prvi volilni kampanji³³. SMS je torej vzpostavila določene povezave z zunanjo institucijo (študentsko organizacijo), vendar pa je ne moremo označiti kot sponzorsko institucijo v pravem pomenu besede, kot so npr. sindikati pri socialdemokratski stranki, kjer so bile povezave zelo intenzivne. Ker je v našem primeru šlo le za pomoč, ne pa tudi za vpliv ali nadzor nad SMS lahko rečemo, da gre pri drugem dejavniku modela geneze za "sponzorsko institucijo" v omejenem obsegu.

Tretji dejavnik, dejavnik karizme, v primeru SMS ni odločilnega pomena, saj ne gre za karizmatično stranko v pravem pomenu besede, ki bi jo ustanovil karizmatičen posameznik kot orodje za doseg svojih ideoloških ciljev. Predsednik stranke je bil v predvolilnem boju glavna predstavitvena ikona novoustanovljene stranke, saj se drugi posamezniki iz vodstva ali poslanski kandidati v javnosti in strankarskih soočenjih niso želeli izpostavljati. Njegova

³¹ 22. člen Zakona o političnih strankah namreč že od leta 1994 določa, da je potrebno poimensko navesti podjetja, ki so prispevala več kot trikratno povprečno mesečno plačo (Uradni list RS 1994).

³² Npr. Drago Žura je bil kot predsednik sveta SMS v formativni fazi hkrati tudi direktor ŠOUM.

³³ SMS in ŠOUM sta med drugim tudi podpisali pogodbo, v kateri je bila ŠOUM določena kot posrednik pri naročilu pregleda tiska in drugih medijev pri podjetju Press Clipping. V njej je bilo določeno tudi, da ŠOUM ne sme financirati političnih strank, v tem primeru SMS (Pogodba o medsebojnem sodelovanju na področju press-clippinga 2000).

podoba je izžarevala ravno tiste karakteristike, ki so jih poudarjali tudi v svojih programskih smernicah; mladost, svežino, neobremenjenost s preteklostjo in predvsem politično "čistost". Voditelj personificira stranko, zato je bila iz tega vidika na mesto predsednika nedvomno izbrana primerna oseba, saj si je Černjak s svojimi všečnimi, mladostnimi in hkrati umirjenimi nastopi ter retoričnimi sposobnostmi, zgradil pozitivno medijsko podobo in s tem posredno tudi pozitivno podobo stranke. Politični marketing je močno usmerjen v omenjeno personificiranje, zato so tudi stranke s prepričljivejšimi voditelji uspešnejše. Če povzamemo Lukšiča (v Videmšek 2006:4) in Spahića (2000: 232) je bila izvolitev SMS v DZ splet vsaj dveh dejavnikov; tržne volilne niše študentov oz. mladih nasploh ter predhodne politične neomadeževanosti, prav gotovo pa je dodatne glasove SMS prinesel tudi Černjak, ki je s svojo svežo in karizmatično podobo poleg mladih verjetno pritegnil tudi druge starostne skupine volilcev.³⁴ V primeru SMS je torej šlo predvsem za "situacijsko karizmo" demokratično izvoljenega predsednika stranke, ki pa je ponavadi prisotna pri veliki večini političnih strank, saj je vsaj minimalna karizma predsednika pomembna predvsem v odnosu s privrženci in v fazi izgrajevanja kolektivne identitete. Dejavnik karizme lahko tako v primeru SMS zanemarimo.

Slika 5.2.1.1: Genetični model SMS

Genetični model SMS	
Način snovanja organizacije	Kombinacija penetracije in difuzije s prevlado difuzijskega elementa
Legitimacija	Notranja – z obstojem "sponzorske institucije" v omejenem obsegu
Karizma	Zgolj "situacijska" karizma predsednika stranke

³⁴ Po rezultatih "exit polla" (preverjanje volilnih dejanj odhajajočih z volišč) agencije Cati, je bilo med volilci SMS skoraj dve tretjini mlajših od 35 let ter čez 40 odstotkov mlajših od 26 let (Miheljak 2002: 139, 140).

Kombinacija opisanih in opredeljenih dejavnikov (glej sliko 5.2.1.1), prisotnih pri organizacijskem izgrajevanju SMS, nakazuje organizacijski razvoj v smeri nizke stopnje institucionalizacije. Difuzijski element oblikovanja organizacije v primeru SMS prevladuje, zato nakazuje na oblikovanje šibke institucije. Vodstveno jedro, ki predstavlja zametek prihodnje dominantne koalicije, je sestavljeno iz posameznikov, ki izhajajo iz že oblikovanih političnih elit, pri katerih lahko pride do tekmovanja za prevlado nad vodstvom stranke. Implikacije difuzijskega načina oblikovanja stranke kot politične organizacije se namreč kažejo v tem, da se takšno jedro stranke izoblikuje v nekohezivno dominantno koalicijo, ki lahko privede do večjih znotrajstrankarskih konfliktov. Ti so v primeru generacijske stranke, kot je SMS, lahko še večji, saj stranka v celoti ni enotno ideološko profilirana.

Kombinacija vseh treh dejavnikov, prisotnih pri oblikovanju, nam daje temelje, na katerih je SMS gradila svojo organizacijo in kateri nam, zaradi vpliva genetičnega modela na razvoj organizacije, razlagajo tudi možne vzroke za pojav notranje krize, ki je rezultirala v povečani stopnji kompleksnosti okolja. Ali je dejansko prišlo do razvoja v smeri šibke institucije, pa bomo ugotovili z določitvijo strankine stopnje avtonomnosti v okolju in strankine organizacijske sistemskosti ter analizo nekaterih organizacijskih dejavnikov, ki določajo stopnjo institucionalizacije pri posamezni stranki.

5.2.2 Institucionalizacija

Kljub institucionalnim spremembam oz. zvišanemu volilnemu pragu se je SMS 15. oktobra 2000 na državnozborskih volitvah uspelo prebiti v DZ. Stranki so komaj tri mesece po ustanovitvi volilci namenili 4,34 odstotkov glasov, na podlagi katerih so skupaj štiri poslanska mesta dodelili Marku Diaciju, Tadeju Slapniku, Igorju Štembergerju ter Bogomiru Vnučcu, kateri so v strankinem štiriletnem mandatu predstavljali javni del stranke. S stranko se je identificiralo in ji izkazalo podporo 46.674 volilnih udeležencev (Državna volilna komisija 2000), kar je z vidika Panebiancove teorije moment, ki vodi k procesu institucionalizacije, saj dokazuje razširjeno kolektivno identiteto iz članov in

aktivistov tudi na zunanje podpornike, ki se identificirajo s programom oz. idejo stranke. Stranka je namreč do volitev štela le okoli 200 članov.³⁵ Vstop v DZ je tako predstavljal ključen dejavnik organizacijskega razvoja. Na podlagi prejetih volilnih glasov je stranka postala upravičena tudi do javnofinančnih subvencij, ki so ji omogočile dodaten, predvsem pa kontinuiran dostop do finančnih virov. Na začetku se stranka kljub statutarnemu določilu ni financirala iz članarin, ampak le iz najetega finančnega kredita in drugih naslovov, kot so prispevki fizičnih oseb ter dotacije za namen volitev, kateri pa so predstavljali zelo majhen del financiranja (približno 1,2 odstotka). Na tej podlagi lahko trdimo, da je SMS kljub svoji majhni organizaciji s pridobljenim statusom parlamentarne stranke prestopila prag preživetja³⁶, kar ji je poleg osnove za začetek institucionalizacije omogočilo tudi iniciativno in nadaljnje preživetje. Redno zagotovljene javnofinančne subvencije so SMS omogočile nemoteno organizacijsko in politično delovanje, prav tako pa se je s statusom parlamentarne stranke in razdeljevanjem nekaterih materialnih stimulacij ter političnih pozicij vzpostavil sistem spodbud, na podlagi katerih so se lahko razvili notranji interesi po ohranitvi organizacije.

Dodatno spodbudo k institucionalizaciji pa niso predstavljali le omenjeni dodatni viri, temveč tudi dejstvo, da je morala z vstopom v parlament začeti delovati po etabliranih pravilih in tudi v praksi realizirati določene organe. Spomnimo se, da je stranka v začetku delovanja za namene vpisa v register političnih strank nekatere organe vzpostavila le formalno. Prestop volilnega praga je zato pomenil še dodaten potisk k pospešenemu razvoju in konsolidaciji organizacije.

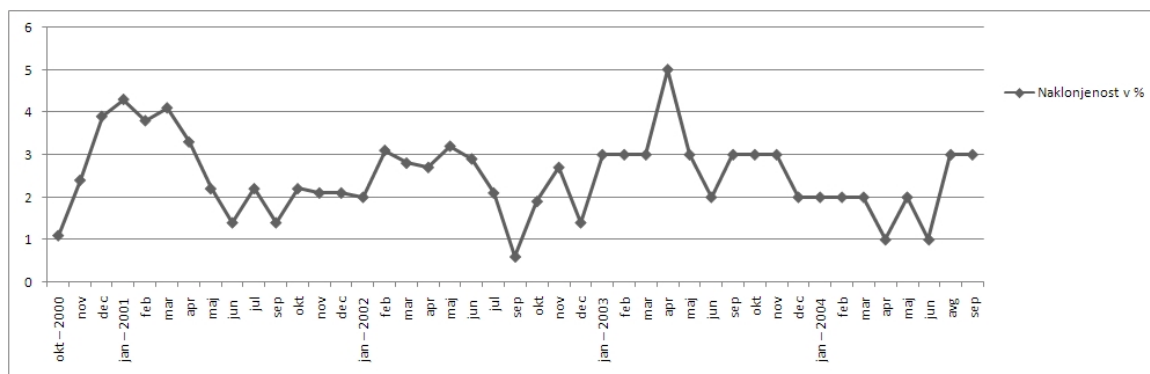
Stranka je na lokalnih volitvah, ki so potekale 10. novembra 2002, kljub predvolilnemu medijskemu linču predsednika stranke, poslanske skupine in drugih strankarskih funkcionarjev s posledično izgubo statusa politične čistosti, z enakim volilnim uspehom kot na državnozborskih volitvah obdržala svoj krog

³⁵ Podatek posredovan preko glavnega tajnika.

³⁶ Prag preživetja pomeni abstraktno, med strankami neenotno mejo, ki označuje zadosten obseg potrebnih resursov za začetek procesa institucionalizacije. Stranke, ki ne prestopijo praga preživetja, se morajo neprestano boriti za obstoj, kar pa prej ali slej pripelje do razpada organizacije (Panebianco, 1988: 193–94).

volilcev oz. krog lojalnosti. Raziskave Politbarometra so samo nekaj mesecev pred volitvami sicer kazale drugačno sliko, saj naj bi se na podlagi zbranih podatkov, stopnja identifikacije s stranko in s tem tudi stopnja lojalnosti pripadajočih volilcev močno zmanjšala in dosegla najnižjo točko v celotnem parlamentarnem obdobju stranke.

Graf 5.2.2.1: Volilna naklonjenost SMS

Vir: podatki zbrani iz raziskav Politbarometra od oktobra 2000 do septembra 2004.

Penetracija stranke v smeri organizacijske razvejanosti stranke in vedno večjega povezovanja z lokalno volilno bazo so očitno pripomogle k razdeljevanju spodbud tudi na tej ravni in s tem k povečani lokalni aktivnosti stranke v smeri ohranjanja identifikacije pripadajočih volilcev in volilne podpore. LO so za stranke nedvomno pomembni predvsem za lokalne volitve, saj pri kampanjah za državnozborske volitve in pri splošnem komuniciranju s svojimi volilci danes namesto posrednih lokalnih združenj za pretok informacij uporabljajo predvsem elektronske in medijske kanale (LaPalombara 2007: 148). Kljub temu pa so lokalna združenja SMS služila predvsem za penetracijo stranke v različne občine in močno povečanje članstva, lažje vzpostavljanje direktnih stikov z volilci in s tem tudi vzdrževanje povezav z družbeno bazo oz. pripadajočimi volilci, ki bi ji kot pomemben obrambni dejavnik lahko služile pri pojavu zunanjega pritiska.

Z razvojem organizacije stranka počasi pride tudi do vprašanja institucionalizacije, vendar lahko pri SMS rečemo, da sta se tako razvoj kot

institucionalizacija zaradi hitrega parlamentarnega preskoka začeli prepletati. Po končani organizacijsko širitveni fazi in uspešnih lokalnih volitvah so se v vodstvu stranke pričeli pogovori o možnostih prilagajanja evropskemu prostoru in s tem tudi nadnacionalnega političnega povezovanja, ki so kasneje rezultirali v povezovanju v EFGP³⁷. Strategija dodatnega delovanja tudi na evropski ravni in nadgradnja mladinske politike z moderno zeleno politiko, je predvsem razširila polje mladinskih interesov z interesi ekologije, socialne uravnoteženosti, humanitarnih vrednot, strpnosti, pravičnosti, trajnostnega razvoja in drugih. Evropska zelena politika velja za naprednejšo politično opcijo in se v evropskem ideološkem prostoru umešča v sredino ali na levico (Krašovec 2004: 132), zato se je SMS z nadgradnjo takšne ideologije ni ideološko preoblikovala, ampak kvečjemu profilirala in se s tem tudi umestila na evropski politični prostor. Stabilnejše pozicioniranje stranke in dodatna širitev družbene baze sta predstavljala, da se stranka poskuša institucionalizirati. Tudi Vozelj (intervju 14. junij 2007) in Diaci (intervju 22. julij 2007) razlagata, da so znotraj stranke imeli kar dolgo vsebinsko in široko debato o tem, ali naredijo iz SMS "pravo stranko", zato so v zeleno politiko šli zavestno. Na začetku naj bi sicer obstajali manjši pomisleki, vendar je vključevanje v EFGP dejansko pomenilo usmerjenost k organizacijskem razvoju stranke. Na tem mestu se nam sicer poraja vprašanje, ali ni bil morda takšen razvoj le posledica prvih prihajajočih evropskih volitev in ne dejanske evolucijske rasti organizacije, je pa pridruženost EFGP in s tem prilagoditev nadnacionalnemu prostoru vsekakor pomenila, da so znotraj stranke obstajali interesi po ohranitvi organizacije kot take, in da je na njihovi osnovi SMS postala relevantnejši politični subjekt v strankarskem prostoru tudi navzven. Stranka je tako konec leta 2003 še intenzivneje prehajala skozi proces institucionalizacije, kakšno stopnjo je dosegla do pojava pritiska v predvolilnem obdobju 2004, pa bomo preverili s Panebiancovimi indikatorji stopenj institucionalizacije.

³⁷ Od 7. do 9. novembra 2003 se je SMS v Luksemburgu udeležila 15. Sveta EFGP, kjer je pridobila status opazovalke.

5.2.2.1 Določitev stopnje institucionalizacije

LO so imeli kot posamezne organizacijske enote znotraj stranke zelo avtonomno pozicijo, saj so si z uspehom na lokalnih volitvah v prvi vrsti priskrbeli predvsem finančne vire iz občinskih proračunov. Ravno tako so se na isti račun stekala tudi posamezna sponzorska sredstva, ki so jih pridobivali sami. Znotraj stranke naj bi obstajala tudi neke vrste finančna solidarnost, saj so tisti LO, ki niso imeli dostopa do občinskih sredstev, le-te pridobivali iz naslova nacionalnih. Kako so se ta sredstva dejansko razporejala volilno manj uspešnim ni razvidno, je pa vsekakor tudi to moralo potekati mimo centra. Lahko bi rekli, da si je center stranke s tem zagotovil nadzor nad sredstvi in njihovo porabo ter posledično tudi nad lokalnimi združenji, vendar Vozelj (intervju 14. junij 2007) poudarja, da je imela stranka kot pravna oseba lahko odprt le en žiro račun. Zaradi tega so znotraj enotnega računa določili tudi "podračune po občinah" na katere so se razporejali pripadajoči finančni viri in s katerimi je vsak posamezen LO razpolagal sam, brez posredovanja centra.

Drug dejavnik, ki potrjuje avtonomno delovanje LO, je viden v kandidacijskih postopkih za lokalne in državnozborske volitve, saj Vozelj (intervju 14. junij 2007) poudarja, da je predlaganje kandidatov potekalo na izključno lokalnem nivoju.³⁸ Center stranke lokalnih kandidatnih list tudi ni potrjeval, kar pa nakazuje, na močno decentralizacijo. Tudi volilna kampanja za lokalne volitve je bila domena vsakega LO posebej, center stranke je dajal le smernice, kot so npr. marketinška podoba in logotip. Če za preverjanje in podkrepitev naše analize upoštevamo še raziskavo Alenke Krašovec in Urške Štremfel (2007: 14) ugotovimo, da je za SMS značilna decentralizacija v smislu porazdelitve moči tudi v primeru volitev v EP. V raziskavi je namreč razvidno, da imajo možnosti predlaganja kandidatov tudi posamezne teritorialne organizacije in individualni člani. Če v omenjeni analizi še primerjamo SMS z npr. Socialnimi Demokrati (SD) ugotovimo, da imajo slednji bolj centralizirano organizacijo brez ali z zmanjšanim vplivom lokalnih združenj tako v smislu odločanja o formalnih pravilih selekcije kot končnemu potrjevanju kandidatov.

³⁸ O tem smo se tudi sami prepričali, saj je na kandidatnih listah vedno navedeno, kdo je predlagatelj, a ker smo jih v pregled uspeli dobiti le nekaj, so podatki sekundarne narave.

Postopek nabora članov je še eden izmed dejavnikov, s katerim lahko raziščemo moč centra ali avtonomijo LO, vendar nam tudi ta govori o samostojnem delovanju periferije. Včlanjevanje v stranko ali posamezne LO je namreč lahko potekalo tudi na lokalni ravni in ne nujno direktno na sedežu stranke.³⁹

Če strnemo analizirano, ugotovimo, da so se na lokalnem nivoju stranke lahko pojavile možnosti oblikovanja posameznih elit, ki so ravno tako distribuirale določene spodbude. Tako velika avtonomija lokalnih združenj, ki vse vire za svoje delovanje pridobiva in z njimi upravlja neodvisno od centra stranke, seveda nakazuje na močno decentralizacijo in nizko stopnjo notranje koherence ter konsolidiranosti organizacije, s tem pa tudi na nizko stopnjo institucionalizacije. Hkrati vzpostavlja tudi možnosti za notranja nesoglasja, vedno intenzivnejše organiziranje podskupin, pojav notranje krize in oblikovanje frakcij.

Vendar pa nam analiza avtonomnosti lokalnih združenj za ugotavljanje stopnje notranje povezanosti stranke, daje okrnjen in enodimenzionalni pogled na stopnjo institucionalizacije. Zato bomo v namen lažjega in natančnejšega določanja obeh dimenzij – avtonomnosti in sistemskosti, v nadaljevanju uporabili pet indikatorjev, opisanih v teoretskem delu diplomskega dela:

- 1) Po zbranih podatkih s pomočjo izvedenih družboslovnih intervjujev ter pregledu nekaterih dokumentov stranke lahko rečemo, da je stopnja razvitosti centralnega aparata pri SMS nizka oz. šele v začetni embrionalni fazi. Že v ugotavljanju notranje povezanosti stranke smo izpostavili, da so imela lokalna združenja v postopkih izmenjave različnih virov z okoljem veliko svobode, saj niso potekala pod nadzorom centra, razen v kolikor je to bilo nujno glede na nacionalno določene zakone, na katere stranka ni imela vpliva. Po pregledu kadrovske evidence stranke v parlamentarnem obdobju

³⁹ Posamezni LO so novačili bodoče člane preko internetnih strani in jih vabili na pogovor (glej LO Lendava 2002).

pa smo tudi ugotovili, da je bilo v DZ oz. javnem delu stranke zaposlenih devet strankinih funkcionarjev (štirje poslanci, dva strokovna sodelavca, generalni sekretar poslanske skupine, administratorka in predstavnik za stike z javnostmi), medtem, ko so bili v centralnem delu stranke zaposleni le trije (glavni tajnik, organizacijski tajnik ter predsednik stranke), kar kaže na šibko razvit center birokracije. Dodaten kazalnik, ki opozarja na slabe povezave centra s periferijo, decentraliziranost in embrionalno fazo razvitosti aparata je viden tudi v pretoku informacij. Komunikacija med LO in centrom je namreč potekala kar preko predstavnika za stike z javnostmi, zato bi lahko tudi rekli, da so bila lokalna združenja in center stranke med seboj skorajda odtujena, kar je tudi onemogočalo razvoj močne in kohezivne organizacije. Šibkost centralnega aparata nenazadnje dokazuje tudi odsotnost formalnih ali neformalnih pravil, ki bi nadzirala in onemogočala intenzivnejša organiziranja podskupin, ter njegova nekohezivnost, ki se je odrazila v destabilizaciji in nerešljivih notranjih konfliktih.

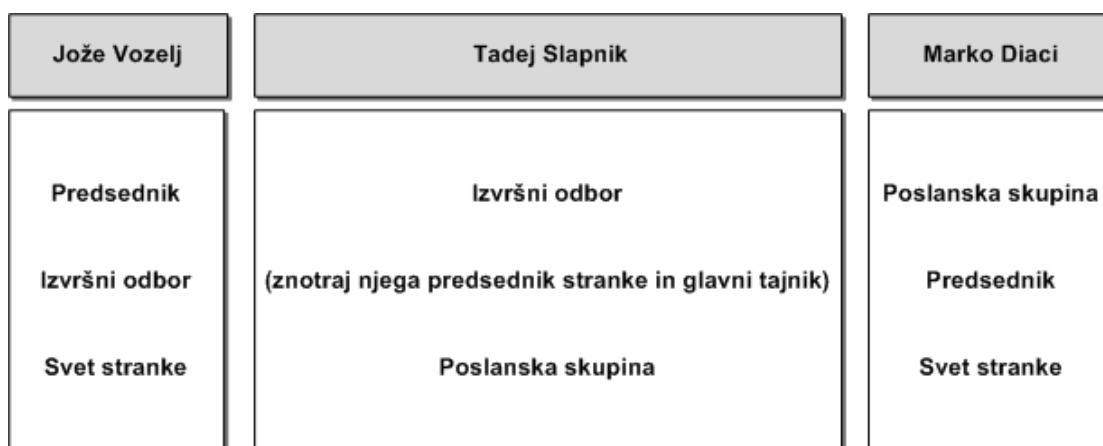
- 2) Poleg statuta stranke, kjer so navedena pravila, ki določajo ter urejajo organiziranje in ustanavljanje LO, so že od genetične faze dalje obvezujoči tudi posamezni pravilniki o njihovem ustanavljanju, ki pa so si zaradi njihove nujne skladnosti s statutom v veliki večini zelo podobni. Ko smo med sabo primerjali pravilnike o delovanju smo ugotovili, da je pri vseh je enako določena sestava izvršnega odbora, ki mora biti številčno liha in vključevati predsednika, vsaj enega podpredsednika, tajnika in vsaj dva člana. V primeru, da predsednik LO najvišjega organa, ki se imenuje zbor članov, ne skliče vsaj enkrat na leto, lahko to namesto njega stori glavni tajnik SMS. Rahla odstopanja so pri določitvi potrebnega števila članov za sklepčnost omenjenega organa, ki pa je kljub temu v večini določena z najmanj polovico članov. Pri SMS je tako značilna standardizacija posameznih lokalnih enot. V tem primeru gre za centraliziran nadzor nad njihovo organiziranostjo, saj so posamezne organizacijske enote oz. LO že od začetka enako oblikovane. Drugi dejavnik določitve stopnje institucionalizacije SMS, ki pojasnjuje stopnjo homogenosti enot na isti organizacijski ravni, torej presenetljivo nakazuje na visoko stopnjo institucionalizacije in kaže na težnjo po

konsolidaciji organizacije.

- 3) Po pregledu podatkov iz letnih finančnih poročil je razvidno, da so največji del financiranja stranke predstavljale javnofinančne subvencije, ki si jih je stranka zagotovila ob vstopu v DZ in kasneje z uspehom na lokalnih volitvah. V prvem letu parlamentarnega mandata so prihodki iz državnega proračuna predstavljali kar 88,4 odstotke. V letu 2002 se je delež zmanjšal na 62,5 odstotke, zaradi prilivov posameznih dotacij, ki so predstavljali 23 odstotkov. 2,7 je bilo takšnih, ki so jih prispeval posamezna podjetja in so presegali trikratno povprečno mesečno plačo. V celoti gre predvsem za sponzorska sredstva v času lokalnih volitev, prispevkov kandidatov samih, všteti pa so tudi vsi popusti (za različne storitve - npr. marketinški material). Z letom 2003 se je delež javnofinančnih subvencij povišal kar na 97 odstotkov (od tega je največji del izhajal iz občinskih proračunov - 50,3 odstotke), v zadnjem letu parlamentarnega mandata stranke pa se je ponovno nekoliko znižal na 76 odstotkov (od tega ponovno večji delež iz lokalnih volitev - 41,1 odstotke). Znižanje deleža gre predvsem na račun 22,7 odstotnega deleža prispevkov pravnih, fizičnih oseb, ter zasebnikov. Tudi tu so za namene državnozborskih volitev navedena posamezna podjetja, ki so prispevala sponzorska sredstva (5 odstotkov je bilo višjih od trikratne povprečne mesečne plače), izmed katerih je večji delež, kot fizična oseba, prispeval tudi sam predsednik stranke. Javnofinančne subvencije so torej čez celotno parlamentarno obdobje stranke predstavljale več kot $\frac{3}{4}$ vseh finančnih virov, ki so se zaradi posameznih dotacij procentualno zmanjševale le v času volitev. Takrat so dotacije zajemale največ do $\frac{1}{4}$ vseh virov. Finančna avtonomnost stranke je bila torej, zaradi majhnega in le na predvolilni čas omejenega zunanjega kapitala, nizka. Takšni dodatni finančni viri, ki so se na strankin žiro račun stekali časovno točkasto, so predstavljali tudi zelo negotove prilive. V parlamentarnem obdobju stranke torej ni bilo sprememb v smeri povečane pluralnosti finančnih sredstev, saj so ves čas veliko večino predstavljale javnofinančne subvencije, zelo majhen odstotek pa dotacije. Na podlagi analiziranega lahko rečemo, da je SMS močno finančno odvisna od države, stopnja institucionalizacije pa je nizka.

- 4) Pri SMS ni zaslediti nobene eksterne pomožne organizacije, nad katero bi stranka dominirala na ta način, da bi predstavljala njen "pogonski jermen". Iniciativna pomoč s strani študentske organizacije se po prvih parlamentarnih volitvah ni nadaljevala, kar pomeni, da so se povezave s stranko prekinile. Ravno tako ne moremo reči, da je bila stranka od kakšne zunanje organizacije odvisna (npr. v tej meri, da bi ji določala pogoje delovanja), kljub večkratnemu medijskemu namigovanju in označitvi SMS kot političnega podaljška LDS. Edine povezave z zunanjimi organizacijami, ki jih je imela v svojem parlamentarnem obdobju, so vključevale evropsko povezovanje z EFGP od leta 2003 dalje, kar ji je sicer omogočilo širjenje baze volilcev, vendar pa tudi evropska federacija ni predstavljala klasične zunanje pomožne organizacije, ki bi vplivala na strankino delovanje ali obratno. Ker je pri tem indikatorju značilno, da so šibke institucije od zunanje organizacije odvisne ali pa takšna organizacija ne obstaja, manko povezav z zunanjimi pomožnimi organizacijami SMS uvršča med stranke z nizko stopnjo institucionalizacije.
- 5) V skladu s statutom stranke so organi moči formalno in vidno hierarhično določeni. Najvišji organ stranke je kongres, ki se sestaja na štiri leta. Po poziciji moči mu sledi svet stranke, ki je najvišji organ med obema kongresoma, kot tretji najpomembnejši po statutu določeni organ pa je pozicioniran izvršni odbor. Pri preverjanju usklajenosti formalnih in neformalnih določil glede dominantnih pozicij moči pa smo ugotovili, da je slika malce drugačna, vendar še vedno večinsko prepoznana.

Slika 5.2.2.1.1: Organizacijske pozicije moči

Vir: izvedeni intervjuji.

Neformalna razporeditev moči v stranki (glej sliko 5.2.2.1.1) kaže na dejansko prevlado izvršnega odbora kot odločevalnega in operativnega organa, znotraj katerega ima dominantno pozicijo predsednik stranke. Kljub prepoznani in s strani članov večinsko podprti poziciji moči predsednika in tendenci k možnemu razvoju močnega centra, pa znotraj stranke niso bila jasno opredeljena pravila o prevzemanju nekaterih vidnejših funkcij. Černjakov prevzem mesta direktorja Urada za mladino in določitev Alenke Paulin za nosilko kandidatne liste za Evropske volitve je znotraj stranke naletelo na nesoglasja. V tem kontekstu torej ni bilo jasno in formalno določeno, kdo, pod kakšnimi pogoji in na kakšen način lahko prevzema določene funkcije. Razlikovanje med formalno in dejansko strukturo moči ter nejasna pravila glede določanja pomembnejših funkcij, sta tako zadnja indikatorja, zaradi katerih lahko ponovno določimo nizko stopnjo institucionalizacije SMS.

Model geneze in analizirani indikatorji stopenj institucionalizacije tako potrjujejo naša predvidevanja, da je stranka, glede na kratko časovno obdobje od ustanovitve do pojava pritiska, dosegla nizko stopnjo institucionalizacije. Prav tako lahko tudi potrdimo, da v tem času ni uspela pridobiti toliko resursov, ki bi ji omogočili nadzor nad okoljem do tolikšne mere, da bi ga lahko prilagajala sebi. Njena institucionalno šibkost na eni strani, ki je vidna v visoki stopnji odvisnosti

od države in močne decentraliziranosti organizacije ter njenega delovanja, ter volilna šibkost na drugi, ki je stranki sicer prinesla štiri poslanske sedeže, vendar ne moremo reči, da je lahko pomembno vplivala na odločanje, sta od SMS zahtevali, da se spremembam v okolju prilagaja. Na tej podlagi lahko tako prvo hipotezo potrdimo.

5.3 Pritiski iz okolja

Ker so pri SMS spremembe v volilni areni pogojene z znotrajstrankarskimi odnosi, moramo pri analizi upoštevati obe vrsti okolij.

5.3.1 Notranje okolje

Do vstopa v DZ je stranka delovala notranje kohezivno, saj je bila kolektivna akcija usmerjena v enotni cilj ideje mladinskega povezovanja in opozarjanja na neupoštevanje političnih problemov mladih. Po vstopu v DZ pa so se na podlagi ideološke neprofiliranosti generacijske stranke znotraj nje izpostavila tudi prva nestrinjanja. SMS se je namreč kot parlamentarna stranka morala opredeliti tudi pri obravnavi drugih političnih vprašanj, kot so npr. odločanje o Zakonu o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo ali mnenja o istospolnem partnerstvu, ki so na nek način presegala okvire problematike mladih. Vozelj (intervju 14. junij 2007) razlaga, da so se pri političnem odločanju o tovrstnih vprašanjih začela kazati določena ideološka razhajanja med naprednejšim in konservativnejšim delom stranke, vendar pa nesoglasja niso onemogočala nadaljnje skupno politično delovanje in odločanje, saj so se v centru stranke, sicer po razpravi s preglasovanjem, še vedno enotno opredelili.

Z razvojem organizacije so se začele pojavljati tudi organizacijske težave. Na podlagi difuzijskega elementa v genetičnem modelu SMS, ohranjanju velike avtonomije LO in šibkega nadzora centra nad upravljanjem z viri in distribucijo moči je bilo možno, da so se začele na osnovi lokalne organiziranosti oblikovati posamezne skupine, ki so zahtevale določene organizacijske spremembe. Diaci (intervju 22. julij 2007) razlaga, da se je skozi parlamentarno obdobje znotraj

stranke izoblikovalo kar nekaj skupin moči; "mariborska", "konjiška", "gorenjska", "ljubljska". Pomeni, da so se izoblikovale skupine, ki so stranko delile vertikalno in črpale svojo moč iz lokalne baze. Implikacije nizke stopnje institucionalizacije in z njo povezan nerazvit centralni aparat so namreč privedle k šibkemu informacijskemu toku na relaciji center-obrobje ter formaciji permanentnega konflikta med centrom stranke in LO. Diaci (intervju 22. julij 2007) izpostavlja, da so se slednji čutili odtujeni od kreacije nacionalne politike, zato je veliko posameznikov poskušalo izvesti intenzivnejšo participacijo pri nacionalnem političnem odločanju, čeprav to operativno ni bilo izvedljivo.

Prvi konflikti v dominantni koaliciji naj bi se pojavili pri dodelitvi funkcije direktorja Urada za mladino. Slapnik (intervju 7. avgust 2007) trdi, da naj bi predsednik stranke samovoljno prevzel omenjeno funkcijo po tem, ko naj bi se osebno dogovoril s predstavniki vladne koalicije, čeprav je v stranki takrat veljalo mnenje, da je veliko primernejši kandidat za direktorja Simon Zore. Po aferi in odstopu s funkcije so znotraj vodstva potekali pogovori, da bi bilo za stranko morda bolje, da bi predsednik odstopil, vendar do tega ni prišlo.

Ostrejša notranja nasprotovanja, ki so privedla do notranje krize, so se pojavila marca 2004, tri mesece pred evropskimi volitvami in julijskim rednim kongresom. Povod naj bi bil neizpeljano sodelovanje s SEG na evropskih volitvah in nastavitve A. Paulin na mesto nosilke kandidatne liste. Slednje je prispevalo k dokončnem izoblikovanju dveh frakcij, ki sta stranko razdelili vertikalno, ter zahtevi po sklicu izrednega kongresa pred evropskimi volitvami. Osnovne zahteve Slapnikove frakcije (izoblikovane iz kroga "somišljenikov LMS") po sklicu izrednega kongresa naj bi zajemale razširitev sveta stranke, sprejetje novega, z ekološkimi temami posodobljenega programa, predvsem pa zamenjavo predsednika, ki naj bi bil s svojo negativno politično podobo obremenjujoč tako za stranko kot tudi za posameznike, ki so pod listo SMS nastopili na lokalnih volitvah (Slapnik intervju 7. avgust 2007). Petčlanski izvršni odbor stranke je zahtevo za izredni kongres pred evropskimi volitvami s preglasovanjem zavrnil, posledično pa je iz stranke izstopila celotna Slapnikova frakcija; z organizacijskega vidika podpredsednik, vodja volilnega štaba, šest članov iz sveta stranke ter dva poslanca. Za izstop sta bila izpostavljena dva

razloga: nedemokratsko delovanje izvršnega odbora, oz. samovoljno delovanje predsednika, tajnika in predsednika sveta ter neupoštevanje volje večine LO. Hkrati so napovedali, da bodo zaradi ignoriranja zahtev ustanovili novo stranko.

Kot smo že omenili lahko stranka na določene pozicije moči na začetku svojega delovanja nastavi primerne posameznike, vendar se morajo prihodnje elite izoblikovati skupaj z organizacijskim razvojem in povečano kompleksnostjo stranke, do česar od začetka parlamentarnega obdobja do prvega kongresa SMS ni prišlo. Posamezniki, ki so zasedli vodstvene pozicije v organih že od same ustanovitve dalje, so kljub hitremu razvoju in organizacijski rasti stranke ostajali na pozicijah moči. Prehitra rotacija lahko sicer v novi stranki pripelje do nefunkcionalnosti, kot se je to zgodilo v primeru nemških zelenih⁴⁰, po drugi strani pa je statutarno določilo, da se kongres sklicuje na štiri leta za SMS kot novoustanovljeno stranko, ki je v fazi institucionalizacije, morda preveč rigidno postavljen in daje občutek oligarhičnosti.⁴¹ Vse stranke morajo z razvojem in konsolidacijo organizacije sicer centralizirati proces odločanja, vendar mora biti ta v skladu z notranjo demokracijo in sprejetimi pravili in normami ter pri elitah sprejet kot legitimen. Černjak je imel v formativni fazi stranke široko svobodo delovanja, ki pa bi se morala s procesom institucionalizacije omejiti, saj lahko samovoljno delovanje voditeljev v tej fazi namreč rezultira v vedno večjem nezaupanju in pritiskih po odstavitvi.

Zaradi vedno večje organizacijske rasti in uspešnosti stranke⁴² je po drugi strani v ospredje prihajalo tudi veliko različnih interesov, ki bi jih moralo vodstvo usklajevati med seboj, da bi ohranilo notranjo kohezivnost. Do nezadovoljstva in

⁴⁰ Nemški zeleni so prevzeli rotacijo parlamentarcev, kar pa je vodilo v rivalstvo med njimi in povečano nezaupanje. Velika notranja demokracija na začetku delovanja je v splošnem slonela na tem, da naj bi bili strankarski funkcionarji podrejeni stranki in ne obratno (Scarrow 2005: 5)

⁴¹ Čeprav Michels (1962) poudarja, da se notranja struktura tudi najbolj demokratičnih strank vedno spremeni v oligarhijo oz. kontrolo majhne skupine profesionalnih politikov nad stranko.

⁴² Stranki je po po raziskavah Politbarometra v aprilu 2003 kazalo najvišjo stopnjo lojalnost v celotnem obdobju delovanja (graf 5.2.2.1), ravno tako pa so tudi nekatere javnomnenjske raziskave v medijih stranko konec leta 2003 visoko uvrščale.

izstopa iz stranke namreč lahko pripelje tudi nezadostna distribucija spodbud.⁴³ Takšna odločitev je verjetnejša pri skupinah, ki so dovolj avtonomne napram centru, delno pa je odvisna tudi od tega, “ ... ali obstajajo možnosti kolektivne akcije in zadovoljitve določenih interesov tudi zunaj stranke” (Hirschman v Gunther and Hopkin 2002: 197). Izstop celotne frakcije iz SMS nedvomno kaže na nizko stopnjo lojalnosti in šibko razvite interese po ohranitvi organizacije, kar pa se je pokazalo že pri zahtevi za sklic izrednega kongresa pred evropskimi volitvami in javno obračunavanje v občutljivem delu predvolilnega obdobja.⁴⁴

Na tem mestu lahko še izpostavimo, da je majhna stranka, kot vsak majhen sistem, transparentnejša in zato tudi bolj osebna. Diaci (intervju 22. julij 2007) razlaga, da se je znotraj dominantne koalicije med nekaterimi posamezniki pojavljalo veliko osebnih konfliktov, do katerih pa ni prihajalo zaradi vsebinskih zadev stranke ampak večinoma zaradi karakternih lastnosti posameznikov. Osebne antipatije v nekohezivni dominantni koaliciji lahko rezultirajo v čustvenih reakcijah, ki niso v skladu z interesi ohranitve celotne stranke, zato je takšno delovanje značilno predvsem za nedozorele oz. šibko institucionalizirane stranke.

Če poskušamo na tem mestu določiti tudi obliko dominantne koalicije SMS vidimo, da se njena forma sklada s kontekstom ugotovljenih genetičnih dejavnikov, analize stopnje institucionalizacije in značilnosti šibkih institucij. Dominantna koalicija, značilna za notranje legitimne stranke z nizko stopnjo institucionalizacije je nekohezivna in lahko z vplivom okolja postane tudi nestabilna, kar se je v SMS pokazalo pri pojavu notranjih sporov. Difuzijski element v šibkih institucijah namreč povzroči, da se zaradi disperzije moči znotraj organizacije pojavijo tendence posameznih elit k prevladi nad stranko, kar pa lahko privede do notranjih kriz bodisi zaradi zunanega pritiska bodisi

⁴³ Panebianco (1988: 309) poudarja, da dokler je kolektivna identiteta zajamčena in so materialne in statusne spodbude zagotovljene, vprašanje, kdo in kako vodi stranko zanima le malo posameznikov. Ob nastopu krize, problem pritegne pozornost več akterjev (zato je dejavnik “interne demokracije” pogosto “bojni krik” manjšinskih elit pri napadu na večinsko).

⁴⁴ Sklicu izrednega kongresa v predvolilnem obdobju so nasprotovali tudi v EFGP, saj to naj ne bilo le v nasprotju s prakso, ampak tudi nerazumno, saj bi ogrozilo priprave na evropske volitve (RTV Slovenija 2004).

vedno večjih notranjih nesoglasij. Morda je šlo v primeru SMS tudi za parcialne interese, podkrepljene s permanentnim konfliktom LO, ki so rezultirali v turbulentnem notranjem okolju in centrifugalni rotaciji članstva, vendar tega ne moremo z gotovostjo trditi. Vsekakor pa so nezmožnosti kompromisnega dogovora dominantne koalicije na eni in nezadostni interesi po ohranitvi organizacije na drugi strani pripeljali do krize in nestabilnosti v tolikšni meri, da se je iz stranke odcepila celotna frakcija.

Zelo turbulentno notranje okolje in odcep celotne frakcije so slabo vplivale na razdeljevanje kolektivnih spodbud s strani vodstva in s tem na občutek kolektivne identitete. Stranka je zato na evropskih volitvah, kljub medijski prepoznavnosti nosilke kandidatne liste, procentualno beležila polovični upad volilnih glasov.⁴⁵ Volitve v EP so bile sicer z državnega vidika udeležbe manj uspešne, vendar pa je tudi raziskava Politbarometer beležila upadanje identifikacije s stranko. Če se spomnimo na Panebiancovo opozorilo, da mora vodstvo paziti pri povezavah z drugimi organizacijami, ki ideološko ne sovpadajo, je omenjeno sodelovanje med SMS in A. Paulin dajalo vtis ravno takšnega povezovanja. Kljub temu, da je A. Paulin kot aktivistka veliko delovala v okoljevarstvene namene, je bila medijsko prepoznana predvsem kot članica in sodelavka iz vrst ideološko nasprotne SDS. Pri upadu glasov zato ne smemo zanemariti tudi tega vidika.

5.3.2 Zunanje okolje in strategije prilagajanja

Frakcija, ki je izstopila iz SMS, je 8. maja ustanovila stranko z imenom Aktivna Slovenija (AS). AS je z zbranim imenom, programskimi usmeritvami in vizijo nagovarjala predvsem politično neaktivni del slovenske družbe, z izvoljenim predsednikom Francijem Kekom in drugimi znanimi medijskimi osebnostmi (ter dejstvom, da je politično najbolj pasiven del slovenske družbe predstavljajo

⁴⁵ SMS je na evropskih volitvah dosegla 10.027 oz. 2,30 odstotkov volilnih glasov (Vlada RS-volitve 2004).

mladi)⁴⁶ pa predvsem generacijsko skupino mladih. Stopnja kompleksnosti volilne arene se je s tem za SMS povečala, saj se je na strankarskem polju pojavila novoustanovljena stranka, ki je ciljala na identično družbeno bazo in ji s tem predstavljala neposrednega političnega tekmeca. Poskus prevzema družbene baze SMS je vodstvu predstavljal oviro pri distribuciji kolektivnih spodbud in s tem ohranjanje kolektivne identitete in posledične lojalnosti volilcev. Pojav AS je za SMS dejansko pomenil direkten napad na celotno identiteto in je s tem predstavljal grožnjo tako volilnemu kot tudi organizacijskemu preživetju.⁴⁷

Spremembe v volilni areni oz. omenjena povečana kompleksnost pa je pravzaprav izhajala iz znotrajstrankarskih konfliktov, na katere se stranka z nezmožnostjo kohezivne strategije sprtih strani ni znala prilagoditi. Ko smo intervjuvanca spraševali, ali so pojav tekmujoče stranke zaznali kot grožnjo strankinemu preživetju, sta odgovorila pritrdilno. Vodstvo je torej spremembo v volilni areni prepoznalo kot pritisk na organizacijo, vendar nasprotno s Panebiancovim mnenjem ni prevzelo strategije napada na tekmujočo stranko AS. Vozelj (intervju 14. junij 2007) pravi, da so že po zavrnitvi zahteve po sklicu izrednega kongresa pričakovali ustanovitev nove, zelo podobne stranke, zato so se tudi zavedali nevarnosti prevzema dela volilcev. Vseeno pa so hoteli na volitvah nastopiti pozitivno, zato proti AS niso sprejemali negativne strategije političnega komuniciranja ali negativne kampanje.

Na povečano kompleksnost okolja se je SMS poskušala prilagoditi z organizacijskimi spremembami, ki jih je sprejela z novim statutom na rednem kongresu 3. julija v Novi Gorici. Organizacijske spremembe so hkrati sledile štiriletni organizacijski širitvi stranke. V skladu z nadgrajeno ideologijo in

⁴⁶ Mihelj (2002: 129, 131) izpostavlja, da je interes za politiko med mladimi nizek, in da s starostjo raste: med mladoletniki kar 74 odstotkov ne kaže praktično nobenega zanimanja, to nezanimanje upade v kategoriji mlajše odraslosti na 43 odstotkov.

⁴⁷ Napad na identiteto SMS so izražale tudi nekatere izjave predsednika AS: "SMS je mlada zgolj po imenu, tako kot je bila včasih demokratična Nemška demokratična republika, in kakor je ljudska ljudska republika Kitajska." (Mladina 2004), ki so poskušale razvrednotiti stranko z insinuacijo, da so ideologija in politični cilji zgolj fasada za prikrit oportunizem in ne temelj strankarskega političnega delovanja v prid mladim.

nadnacionalnim povezovanjem je sprejela nov, razširjen in posodobljen program⁴⁸, kjer je posebno poglavje namenila okoljski in naravovarstveni politiki, s statutom pa tudi uradno sprejela simbol EFGP (narisan cvet sončnice). Poleg programske razširitve je stranka ustanovila tudi nekatere avtonomno delujoče interesne sekcije, s katerimi je poskušala agregirati še več različnih interesov in še bolj razpršiti polje kolektivne identitete. Znotraj stranke je nastala Skupina za enake možnosti (SEM), delavsko-kmečka sekcija, seniorska sekcija in Gibanje slovenske mladine (GSM), ki so ga definirali kot strankin podmladek. Ustanovitev podmladka je vsebinsko še dodatno poudarjala strankin organizacijski razvoj in preoblikovanje iz izključno generacijske stranke v smeri konkretnjšega pozicioniranja v strankarskem prostoru na podlagi zelene politike. Vozelj (intervju 14. junij 2007) pravi, da so kot povečano prednost napram AS dojemali predvsem omenjene interesne in programske razširitve. Spremenilo se je tudi razmerje moči organov. Prišlo je do ustanovitve novih in razširitve že obstoječih organov. Ustanovili so konvencijo, ki naj bi bila sestavljena iz novoustanovljenega programskega sveta, kot strokovno posvetovalnega organa, kongresno voljenih predstavnikov, izvršnega odbora stranke ter predstavnikov LO in naj bi bila namenjena sprejemanju temeljnih programskih izhodišč, smernic in stališč za delo stranke in njenih organov ter poslanske skupine med kongresoma. Sestala naj bi se vsaj enkrat na leto, predsedstvo pa naj bi skrbelo za pretok informacij med lokalnimi združenji. Tu opazimo, da je bil, sicer teoretično, s sprejetjem takšnega organa narejen korak k večji povezanosti centra s periferijo in večji vključenosti LO, kar so bile sicer zahteve, ki so prihajale z obrobja in na katerih je temeljilo nezadovoljstvo. Vpliv periferije na organizacijske procese odločanja se je povečal tudi z močno razširjenim svetom, ki je po novem vključeval po enega predstavnika vsakega regijskega odbora. Poleg predstavnikov regijskih odborov so v svet stranke vključili še predstavnike interesne organiziranosti, število kongresno voljenih članov pa se je povečalo iz sedem na štiriindvajset. S povečanjem števila

⁴⁸ V novem programu je obširneje razdelala programske usmeritve stranke, ki so zajemale področja od izobraževanja, politike enakih možnosti, stanovanjske in družinske politike, zaposlovanja, ekonomskega programa, kulturne politike, znanosti, zdravstvene, zunanje in varnostne politike, prometne infrastrukture in prometa, informacijske in komunikacijske družbe, turizma, športa in rekreacije ter medgeneracijskega sporazuma (SMS Program 2004).

podpredsednikov iz enega na štiri in vključitvijo predsednika konvencije in programskega sveta, se je iz pet na enajst članov razširil tudi izvršni odbor, organ, ki je bil pri nastopu krize deležen največ kritik nedemokracije in za katerega lahko rečemo, da je s širitvijo pomenil korak k zmanjšanju občutka oligarhičnosti stranke.

Na kongresu so poleg spremenjenega statuta in dopolnjenega programa delegati volili tudi funkcionarje, ki so zasedli položaje novih in spremenjenih organov v stranki, ter novega predsednika stranke. D. Černjak je tokrat imel protikandidata Bogomira Vnučca, vendar ga je z večino glasov (71 proti 24) premagal in bil ponovno izvoljen. Znotraj stranke se je glede na odcep celotne frakcije videla zmanjšana podpora Černjaku, vendar se je po organizacijski spremembi vseeno poudarjala enotnost, kohezivnost in nov zagon.

Če se spomnimo na Panebiancov model sprememb v organizacijskem ustroju stranke vidimo, da strankino organizacijsko preoblikovanje ni bilo celovito, saj poleg spremenjenih notranjih pravil in redefiniranja ciljev ni prišlo do popolne spremembe v sestavi dominantne koalicije. Panebianco (1988: 248) sicer pravi, da takšna sprememba ne pomeni nujno tudi zamenjave predsednika, vendar pa je v primeru SMS ta predstavljal ključen vidni vzrok organizacijske krize, ki je izhajala iz neuveljavljene zahteve po njegovi takojšnji odstavitvi. Nekateri intervjuvanci in posamezniki v stranki so izpostavili dejstvo, da je bilo znotraj stranke težko najti primernega posameznika, ki bi lahko zamenjal in prekosil vsečne nastope prvega predsednika, hkrati pa tudi želel sprejeti tako vidno funkcijo v stranki skupaj z vsemi nalogami in odgovornostmi, ki jih prinaša. Stranka se je torej z organizacijskimi spremembami poskušala prilagoditi na povečano negotovost volilne arene, vendar se nam glede na naravo sprememb postavlja vprašanje, ali jih ne bi bilo možno in morda tudi potrebno izvesti že pred samim pojavom zunanega pritiska oz. izbruha notranje krize. S porazom na državnozborskih volitvah leta 2004, je tako z 20.174 oz. 2,08 (Vlada RS-volitve 2004a) odstotkov glasov beležila več kot polovičen upad deleža volilnih glasov v primerjavi z volitvami, ki so ji prinesle poslanska mesta in se hkrati

uvrstila slabše kot njena neposredna tekmica AS⁴⁹. Izguba statusa parlamentarne stranke torej nakazuje, da je strategija reorganizacije z nepopolno zamenjavo vodstva pomenila tudi neuspešno adaptacijo na spremembe v volilni areni. Tudi drugo hipotezo lahko na tem mestu potrdimo.

⁴⁹ AS so volilci naklonili 28.767 oz. 2,97 odstotkov glasov (Državna volilna komisija 2000), tako da bi lahko rekli, da se je z organizacijsko krizo bazen lojalnih volilcev razdelil na dva dela.

6. SKLEP

S pomočjo postavljenih hipotez smo tako prišli do zaključka, da gre izpad SMS iz zakonodajnega organa z organizacijskega vidika pripisati neprimerni ali morda celo premalo radikalni strategiji za ohranitev pripadajočih volilcev in volilnih glasov. Prav je, da na tem mestu tudi sami nakažemo na eno izmed možnih opcij.

Poleg močne decentraliziranosti organizacije, kjer je centralni aparat z obrobjem komuniciral le glede volilnega marketinga, pa še to preko predstavnika za stike z javnostmi, in iz tega izhajajočim vtisom, da je vrh stranke politiko jemal le kot vprašanje medijskega vpliva, moramo kot enega ključnih strankinih problemov, ki so sicer značilni za šibke institucije, izpostaviti tudi s tem povezane šibke povezave s primarno družbeno bazo tj. mladimi. Podatki zbrani iz raziskav Politbarometra (glej graf 5.2.2.1) v celotnem parlamentarnem obdobju stranke namreč dokazujejo, da le-ta ni imela jasnih in trajnih zavezništov v volilnem telesu. To posledično tudi pomeni, da njeno podporno telo skozi omenjeno obdobje ni bilo stabilno. Na nižanje in višanje stopnje lojalnosti med volilci so močno vplivala posamezna, medijsko odmevna politična vprašanja: afera na Uradu za mladino in negativna medijska podoba predsednika stranke, posvetovalni referendum o vstopu Slovenije v NATO in pobuda po interpelaciji o delu zunanjega ministra Dimitrija Rupla zaradi podpisa Vilenske deklaracije. V času pobude po interpelaciji je SMS beležila močan porast naklonjenosti volilcev, vendar ne upad, ne porast nista izraziteje vplivala na končni rezultat parlamentarnih volitev, kjer je velik vpliv na neuspeh odigrala prav notranja kriza in iz nje izhajajoča povečana kompleksnost okolja oz. ustanovitve AS. SMS je tako skozi celotno parlamentarno obdobje igrala predvsem vlogo institucionalnega akterja, zanemarila pa je svojo socialno funkcijo. In čeprav so strukturne povezave z družbo po mnenju Krašovčeve (2000: 26) dejansko skupni problem vseh slovenskih strank, bi SMS kot mlada, novoustanovljena stranka morala, kljub ideološki nadgradnji z zeleno politiko, izgrajevanju in utrjevanju takšnih povezav nameniti več pozornosti. Takšna strategija, usmerjena k občutljivemu, za preživetje pomembnemu delu stranke, bi poleg reorganizacije bila vsekakor uspešnejša predlagana rešitev, ki pa je ne gre

jemati le kot prilagoditev povečani kompleksnosti volilne arene, ampak tudi legitimiranju stranke. V današnji dobi informacijske tehnologije bi stranka lahko vezi z mladimi gradila tudi na druge načine in ne le preko lokalnih organizacij ter klasičnih kanalov medijskega sporočanja. Glede na to, da je njihov sodobni medij komuniciranja svetovni splet, bi lahko za namene vzpostavljanja intenzivnejših povezav in pospeševanja politične participacije, na svoji spletni strani npr. ustanovila forum, kjer bi potekale odprte debate in izmenjava mnenj med člani in simpatizerji stranke o širših ali aktualnih političnih vprašanjih. S participacijo te vrste bi se lahko utrjevale vezi tudi na horizontalni ravni – med samimi člani.

Če se vrnemo na sam namen diplomskega dela lahko rečemo, da nam je raziskovanje štiriletne organizacijske evolucije stranke sicer omogočilo vpogled v dejavnike, ki so vplivali tako na notranje odnose kot posledične vplive na destabilizacijo organizacije, pa vendar se nam je skozi celotno študijo postavljalo vprašanje, ali je res institucionalni dejavnik tisti, s katerim lahko pri SMS razložimo vzrok za volilni neuspeh ali pa morda gre v tem primeru predvsem za osebne in politične dejavnike. Vrnimo se na začetek. Po nenadnem preboju v zakonodajni organ so mediji SMS vseskozi pripisovali status političnega podaljška takratne vladne stranke, ki naj bi jo ustanovila za namene netransparentnega načina političnega delovanja v DZ. Če vzamemo tezo za delno resnično, vprašanje zastavimo širše in rečemo, da je pri vladni stranki ali določenih političnih igralcih obstajal vsaj interes po ustanovitvi SMS oz. podobne stranke, potem lahko afero na Uradu za mladino (kot namen diskreditiranja medijske in volilne podobe tako predsednika kot celotne stranke), nerazumno zahtevo po kongresu v času priprav na evropske volitve, posledični pojav notranje krize ter formiranje nove, zelo podobne stranke, ravno tako pripišemo zunanjim vplivom. Zanimivo je namreč, da je do obeh ključnih in medijsko odmevnih političnih dogajanj prišlo ravno v času lokalnih in evropskih volitev.

Naj spomnimo, da so raziskave strankarskih preferenc SMS v določenem obdobju kazale znatno višanje podpore kljub politični diskreditaciji Černjaka in da so se zaradi šibkih povezav z volilno bazo, volilci SMS opredeljevali

večinoma na ravni volitev (glej graf 5.2.2.1), med drugim pa so raziskave tudi ugotavljale, da je SMS na volitvah nabirala glasove prav iz bazena neopredeljenih in preferenčne skupine omenjene stranke (Raziskava Politbarometer 2004). Seveda ne moremo reči, da je SMS predstavljala dejansko grožnjo večjim parlamentarnim strankam, je pa nedvomno z vključevanjem novih političnih vsebin in družbenih idej, kot je mobiliziranje mladih in poudarek na ekologiji, postala rivalen politični subjekt za prevzemanje glasov in poslanskih sedežev etabliranim strankam, ki so v svojih programih in političnem delovanju takšna politična vprašanja spregledala. Prodiranje v politični prostor lahko pri večjih strankah spodbudi najmanj prilagajanje svojih programskih usmeritev z vključevanjem novih politik ter namenjanje poudarka svojim podmladkom, po drugi strani pa se nam odpira špekulativno vprašanje tudi o drugih možnih političnih strategijah uveljavljenih strank ali njihovih funkcionarjev za ponovno pridobivanje "izgubljenih glasov". Recimo, da se je ena izmed njih, na podlagi nedozorelosti SMS in trajnih znotrajstrankarskih osebnih antipatijah, zelo verjetno uveljavila kar preko starega latinskega reka "Divide et empera".

7. VIRI

- AS (2004): *Program*. Dostopen na <http://www.aktivnaslovenija.si/index.php?id=554> (12. julij 2007).
- Bibič, Adolf (1994): Politčne stranke kot predmet politične znanosti. V Igor Lukšič (ur.): *Stranke in strankarstvo. Zbornik referatov*, 1–12. Ljubljana: Slovensko politološko društvo.
- CJM (2000): *Poročilo Politbarometer*, oktober – december. Ljubljana: center za raziskovanje javnega mnenja. Dostopno na http://www.cjm.si/arhiv_pb (12. julij 2007).
- CJM (2001): *Poročilo Politbarometer*, januar – december. Ljubljana: center za raziskovanje javnega mnenja. Dostopno na http://www.cjm.si/arhiv_pb (12. julij 2007).
- CJM (2002): *Poročilo Politbarometer*, januar – december. Ljubljana: center za raziskovanje javnega mnenja. Dostopno na http://www.cjm.si/arhiv_pb (12. julij 2007).
- CJM (2003): *Poročilo Politbarometer*, januar – december, Ljubljana: center za raziskovanje javnega mnenja. Dostopno na http://www.cjm.si/arhiv_pb (12. julij 2007).
- CJM (2004): *Poročilo Politbarometer*, januar – september, Ljubljana: center za raziskovanje javnega mnenja. Dostopno na http://www.cjm.si/arhiv_pb (12. julij 2007).
- Dossier korupcija (2002): *Revizija na Uradu za mladino je končana*. Dostopno na <http://www.dossierkorupcija.com/clanek.asp?NewsID=33> (25. maj 2007).
- Državna volilna komisija (2000): *Rezultati volitev v DZ leta 2000*. Dostopno na http://www.gov.si/volitve/rez_sl.htm (7. maj 2007).
- Državna volilna komisija (2002): *Rezultati lokalnih volitev leta 2002*. Dostopno na http://www.rvk.si/volitve2002/V3_rezultati_liste.html (8. maj 2007).
- Farrell, David M. (1994): Ireland: Centralization, Professionalization and Competitive Pressures. V Peter Mair in Richard S. Katz (ur.): *How Parties Organize. Change and Adaptation in Party Organizations in Western Democracies*, 216–241. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.

- Fink-Hafner, Danica (1992): *Nova družbena gibanja – subjekti politične inovacije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Fink-Hafner, Danica (2001): *Politične stranke*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Fink-Hafner, Danica in Alenka Krašovec (2000): Konsolidacija slovenske strankarske arene v primerjalni perspektivi. V Danica Fink-Hafner in Miro Haček (ur.): *Demokratski prehodi I. Slovenija v primerjavi s srednjeevropskimi postsocialističnimi državami*, 155–76. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Ghunter, Richard in Jonathan Hopkin (2002): A Crisis of Institutionalization: The Collapse of the UCD in Spain. V Richard Ghunter, Jose Ramon Montero, Juan J. Linz (ur.): *Political Parties. Old Concepts and New Challenges*, 191–230. New York: Oxford University Press.
- Katz, Richard S. in William Crotty, ur. (2006): *Handbook of Party Politics*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Krajnc, Stane (1994): Financiranje političnih strank. V Igor Lukšič (ur.): *Stranke in strankarstvo. Zbornik referatov*, 81–96. Ljubljana: Slovensko politološko društvo.
- Krašovec, Alenka (2000): *Moč v političnih strankah. Odnosi med parlamentarnimi in centralnimi deli političnih strank*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Krašovec, Alenka (2004): Razvoj evropskih strankarskih federacij. V Danica Fink-Hafner (ur.): *Evropske stranke in strankarski sistem na ravni Evropske unije*, 115–36. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Krašovec, Alenka in Damjan Lajh (2004): Povezovanje in sodelovanje slovenskih parlamentarnih strank z evropskimi strankarskimi federacijami. V Danica Fink-Hafner (ur.): *Evropske stranke in strankarski sistem na ravni Evropske unije*, 165–83. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Krašovec, Alenka in Urška Štremfel (2007) (forthcomig): Does the Institutional Context Matter for Candidate Selection? Some Evidence from Slovenia. *Politologicky časopis/Czech Journal of Political Science*, no. 3
- Ladrech, Robert (2002): Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for Analysis. *Party Politics* 7(8), 389–403.

- LaPalombara, Joseph (2007): Reflections on Political Parties and Political Development, Four Decades Later. *Party Politics* 13(2), 141–54.
- LO Lendava (2002): *Pristop*. Dostopno na www.sms.si/lendava (18. julij 2007).
- LO Ljutomer (2002): *Pravilnik*. Dostopen na www.sms.si/ljutomer/pravilnik/htm (18. julij 2007).
- LO Majšperk (2002): *Pravilnik*. Dostopno na www.sms.si/majšperk/pravilnik.htm (18. julij 2007).
- LO Turnišče (2002): *Pravilnik*. Dostopno na www.sms.si/turnišče/pravilnik.htm (18. julij 2007).
- Mair, Peter (1994): Party Organizations. V Peter Mair in Richard S. Katz (ur.): *How Parties Organize. Change and Adaptation in Party Organizations in Western Democracies*, 1–23. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Mair, Peter, Wolfgang C. Muller in Fritz Plasser (2004): Electoral Challenges and Party Responses. V Peter Mair, Wolfgang C. Muller, Fritz Plasser (ur.): *Political Parties and Electoral Change. Party Responses to Electoral Markets*, 1–20. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Michels, Robert (1925/1990): *Sociologija partija u suvremenoj demokraciji. Istraživanja o oligarhijskim tendencijama u životu skupina*. Zagreb: Informator.
- Miheljak, Vlado, ur. (2002): *Mladina 2000. Slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport.
- Mladina (2004): *Izjave tedna*, št. 29, 19. julij 2004. Dostopno na http://www.mladina.si/tednik/200429/clanek/uvo-izjave_tedna--/ (4. julij 2007).
- Panebianco, Angelo (1988): *Political parties: Organization and Power*. Cambridge, New York, New Rochelle, Melbourne, Sydney: Cambridge University Press.
- Pogodba o medsebojnem sodelovanju SMS in ŠOUM na področju press-clippinga*, podpisana 5. septembra 2000, Ljubljana.

- Računsko sodišče RS (2000): *Revizijsko poročilo o poslovanju organizatorja volilne kampanje za redne volitve poslancev v DZ 15. oktober 2000*. Dostopno na <http://www.rsrs.si/rsrs/rsrs.nsf/I/KF32698169B87C8F3C125717F0046A991?opeDocument&appSource=AA288C363EA722B2C125715C001B5795> (10. Maj 2007).
- Randall, Vicky in Lars Svasand (2002): Party institutionalization in new democracies. *Party Politics* 8(1), 5-29.
- RTV Slovenija (2004): *Evropski zeleni podprli Paulinovo*. Dostopno na http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=1&c_id=28765&tokens=%5C%5C%5C%22kongres+sms%5C%5C%5C%22 (4. julij 2007)
- RTV Slovenija (2004): *Kongres SMS-a 24. aprila?* Dostopno na http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=1&c_id=28044&tokens=%5C%5C%5C%22kongres+sms%5C%5C%5C%22 (04. julij 2007).
- Scarrow, Susan (2005): *Political Parties and Democracy in Theoretical and Practical Perspectives: Implementing Intra-party Democracy*. Washington: National Democratic Institute for International Affairs (NDI).
- SMS (2000a): *Smernice*. Dostopne na http://www.sms.si/0_smernice.htm (1. maj 2007).
- SMS (2000): *Zapisnik ustanovnega kongresa*, 3. julij, Ljubljana.
- SMS (2001-2007): *Kadrovska evidenca*, Ljubljana.
- SMS (2002): *Skrajšano letno finančno poročilo za leto 2001*, Ljubljana.
- SMS (2002): *Statut - prečiščen*, sprejet 3. julija 2000, Ljubljana.
- SMS (2003): *Skrajšano letno finančno poročilo za leto 2002*, Ljubljana.
- SMS (2004): *Program*, Nova gorica.
- SMS (2004): *Skrajšano letno finančno poročilo za leto 2003*, Ljubljana.
- SMS (2004): *Statut*, sprejet 3. julija, Nova Gorica.
- SMS (2004): *Zapisnik 1. kongresa*, 3. julij, Nova Gorica.
- SMS (2005): *Skrajšano letno finančno poročilo za leto 2004*, Ljubljana.
- SMS (2007): *Seznam lokalnih odborov*, Ljubljana. Dostopno na www.sms.si (14. julij 2007).
- Spahić, Besim (2000): *Politični marketing: besedna in slikovna predvolilna vojna*. Ljubljana: Študentska založba.

- Statistični urad RS (2007): *Rezultati lokalnih volitev 2002*. Dostopni na http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0656806S&ti=Rezultati+glasovanja+za+%E8lane+in+%E8lanice+ob%E8inskih+svetov%2C+izvoljenih+na+volitvah+10%2E+11%2E+2002%2C+po++mestnih+in+drugih+ob%E8inah+ter+kandidatnih+listah%2C+ki+so+jih+predlagale+politi%E8ne+stranke+in+volivci+%28absolutna+%9Atevila%29&path=../Database/Splosno/06_volitve/06566_lok_volitve/06568_vol_obc_sveti/&lang=2 (7. maj 2007).
- Šadl, Zdenka (1993): Volitve '92: Politični imidž in upravljanje z vtisi volilcev. V Frane Adam (ur.): *Volitve in politika po slovensko. Zbornik ocen, razprav, napovedi*, 97–120. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Šimon, Primož (2007): *Organizacijski razvoj političnih strank. Primer Liberalne demokracije Slovenije*. Ljubljana – diplomsko delo.
- Uradni list RS (1994): *Zakon o političnih strankah (ZpoIS)*, št. 62/1994, str. 3402. Dostopen na http://www2.gov.si/zak/zak_vel.nsf/zakposop/1994-01-2110?OpenDocument (7. maj 2007).
- Uradni list RS (2000): *Ustavni zakon o dopolnitvi 80. člena Ustave Republike Slovenije (UZ80)*, št. 66/2000, str. 8201. Dostopen na <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200066&stevilka=3052> (8. maj 2007).
- Uradni list RS (2005): *Zakon o političnih strankah (ZpoIS-UPB1)*, št. 100/2005, str. 10482. Dostopen na <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2005100&stevilka=4345> (08. maj 2007).
- Van Biezen, Ingrid (2000): On the Internal Balance of Party Power: Party Organizations in New Democracies. *Party Politics* 6(4), 395–417.
- Videmšek, Boštjan (2006): "Trenutno velja, da je levica tisto, kar ni Janša". Intervju z Igorjem Lukšičem. *Delo* 28. oktober., 4–6.
- Vlada RS – volitve (2004): *Rezultati volitev v Evropski parlament leta 2004*. Dostopno na <http://volitve.gov.si/ep2004/> (20. julij 2007).
- Vlada RS – volitve (2004a): *Rezultati volitev v DZ leta 2004*. Dostopno na http://www.volitve.gov.si/dz2004/html/rez_si.htm (12. julij 2007).
- Ware, Alan (1996): *Political Parties and Party Systems*. Oxford: Oxford University Press.
- Weber, Max (1919/1992): Politika kot poklic. V Frane Adam (ur.): *Politika kot poklic. Zbornik*, 21–66. Ljubljana: Krt.

Wilson, James Q (1995): *Political Organizations*. Princeton, New Yersey: Princeton University Press.

Intervjuji:

Intervju z Jožetom Vozljem, glavnim tajnikom SMS. Ljubljana, 14. junij 2007.

Intervju z Markom Diacijem, v analiziranem obdobju poslancem v DZ in članom sveta SMS. Ljubljana, 22. julij 2007.

Intervju s Tadejem Slapnikom, v analiziranem obdobju podpredsednikom SMS. Ljubljana, 7. avgust 2007.